

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

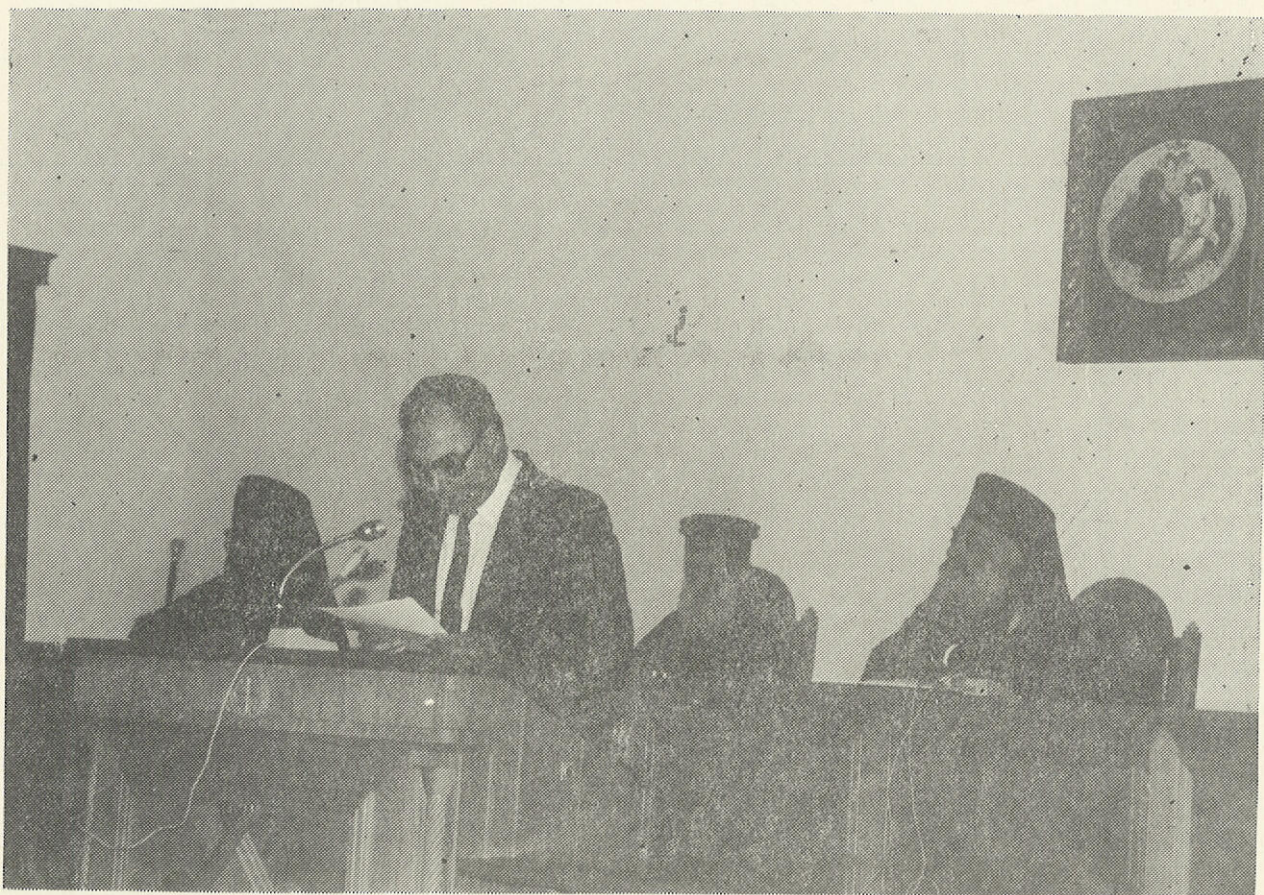
ΕΤΟΣ ΑΖ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1988

ΑΡΙΘ. 3

Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

Στιγμιότυπον από τὸν καθιερωμένον ἑορτασμόν τῆς μνήμης τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μεγ. Φωτίου (6 Φεβρουαρίου) εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου (Ἱ. Μονὴ Πεντέλης). Εἰς τὸ θῆμα ὁ εἰσηγητὴς τοῦ θέματος «Ὁ Μέγας Φῶτιος καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας» καθηγ. κ. Βλ. Φειδᾶς. Ἐπὶ τῆς ἑδρας ὁ προεδρεύσας τῆς συσκέψεως Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, μετὰ τοῦ Σεβ. Κοζάνης κ. Διονυσίου καὶ τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Δ.Ι.Σ., πανοσ. ἀρχιμ. κ. Ἰακώβου Παπαθανασίου - Γκίνη.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ὁ ἑορτασμός τοῦ ἱεροῦ Φωτίου. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου. Ὁ Ἀπ. Παῦλος καὶ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Δεκαπενταυγούστου. — Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Ὁ χριστιανὸς φῶς τοῦ κόσμου. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντικὲς ἐπι-

σκέψεις. — Σταυρούλας Κάτσου - Καντάνη, Ἡ Κυρά Ζωῖτσα. — π. Ἀντ. Ἀλεθιοπούλου, Θρησκευτικὴ ἐλευθερία. — Πρωτοπρ. Νικ. Γ. Σκιαδάρεση, Παρατηρήσεις σὸ ἀρθρο 39 τοῦ ὑποψήφισι Κ. Β. Κανόνων γιὰ τὴ μεταχείριση τῶν κρατουμένων. — Πρωτοπρ. Σερ. Φαράσογλου, Ἀπὸ τὴν τάξη καὶ ψαλμωδία στὸν πατριαρχικὸ ναὸ ΚΠόλεως. — Ἐπίκριρα.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

ΚΑΙ Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (*)

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ Ἑσχατολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου δὲν περιορίζεται εἰς ἓν κατὰ πρόληψιν «ρεπορτάζ» γεγονότων, τὰ ὁποῖα θὰ συμβοῦν εἰς τὸ τέλος τῶν ἐσχάτων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπανόδου τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ κατὰ διπολικὸν τρόπον συνδυάζει τὴν μικροπροσδοκίαν μετὰ τῆς μακροπροσδοκίας, συνυφαίνει τὴν κοσμολογικὴν καὶ τὴν ἀτομικὴν - ὑπαρξιακὴν προοπτικὴν, προβάλλει τὴν —καθιστώσαν ἀπαράδεκτον πᾶσαν τάσιν ἀπομυθεύσεως— Διαλεκτικὴν μεταξὺ τῶν ἐκφράσεων διὰ τὸ τέλος τῶν γενικῶν ἐσχάτων καὶ τῶν ἐκφράσεων διὰ τὴν δεοντολογίαν τῆς διαδρομῆς τῶν πρὸ τοῦ τέλους τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἀτομικῶν καὶ ὑπαρξιακῶν ἐσχάτων. Ἡ Διαλεκτικὴ αὕτη ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπισημαίνει τὴν σημασίαν τοῦ ἐκάστοτε παρόντος διὰ τὸν πιστόν, ὁ ὁποῖος ζῇ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς γνησίας χρονικότητος καὶ ἐντὸς ἐνὸς κόσμου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἀφηρημένη ἰδέα, ἀλλὰ πραγματικός, «συστενάζων καὶ συνωδίνων» (Ρωμ. η' 22) καὶ ἔχων ἀνάγκην μεταμορφώσεως καὶ ἀνακαινίσεως.

Εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἰδρυομένας ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους ἐκκλησιαστικὰς εὐχαριστιακὰς καὶ λατρευτικὰς κοινότητας τῶν θεοαπεισιμένων ἐβιόυτο ἡ διήκουσα εἰς τὴν Βίβλον ἐννοια τοῦ «λειτουργικοῦ» ἢ «συμπεπυκνωμένου» χρόνου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ χρόνος, παύων νὰ ὑφίσταται ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, μεταουσιῶται εἰς μυστικὸν βίωμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ αἰωνιότης βιοῦται εἰς τὸ ἐκάστοτε παρὸν καὶ γίνεται κατανοητὴ ἡ ἐγγύτης τοῦ τέλους ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς διδλικῆς ἀληθείας, ὅτι «μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία» (Β' Πέτρ. γ' 8). Ἐν τῇ μυστηριακῇ καὶ τῇ λειτουργικῇ ζωῇ, ὡς ἐκ πολλῶν ἀφορμῶν ἔχομεν τονίσει, συμπηκνοῦνται καὶ βιοῦνται μυστηριωδῶς ὡς ζῶντα καὶ ὑπάρχοντα ἐνώπιον ἡμῶν τὰ παρελθόντα, τὰ μέλλοντα καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἔσχατα, δηλαδὴ ἡ προϊστορία καὶ οἱ κύριοι σταθμοὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ τὰ μέχρι τοῦ τέλους τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν ἐκτεινόμενα σωτηριώδη ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἀπέρρευσαν ἐξ αὐτοῦ. Ἦδη ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ,

κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, «συνεγειρόμεθα διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγειραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» (Κολοσ. β' 11-12) ⁴.

Ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν εἶναι ὁ κήρυξ τοῦ νέου αἰῶνος τῆς ἐν Χριστῷ βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τοῦ κόσμου εἶναι κάτι τὸ ἐρχόμενον, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ εἶναι κάτι αἰώνιον καὶ ἐνεργόν. Διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτυγχάνεται ἡ εἴσοδος καὶ ἡ ὀργανικὴ ἐνταξίς εἰς τὴν ἐσχατολογικὴν πραγματικότητα τοῦ μεταμορφωμένου καὶ καινοποιομένου κόσμου. Ἰδίως ἡ Θεία Εὐχαριστία σημαίνει τὴν ἐνεργοποίησιν τοῦ νέου αἰῶνος ἐντὸς τῶν τοπικῶν καὶ χρονικῶν πλαισίων τοῦ παλαιοῦ, τὴν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, —ὁ ὁποῖος ὑπόκειται εἰς τοὺς «ἄρχοντας» τῶν δυνάμεων τῆς δουλείας καὶ τῆς φθορᾶς (Α' Κορ. β' 6, 8· Ρωμ. η' 21· Γαλ. δ' 8, 9, 24)—, παρουσίαν καὶ διακήρυξιν τοῦ ἐρχομένου αἰῶνος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Χριστὸς καταργεῖ τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου (Α' Κορ. β' 6).

Ἡ ἐκ τῶν προτέρων θέα καὶ βίωσις τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία θὰ ἀποκαλυφθῇ πλήρως κατὰ τὸ τέλος τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν εἰς τὴν «καινὴν γῆν» καὶ εἰς τοὺς «καινοὺς οὐρανοὺς», εἶναι δυνάμεις, ἡ ὁποία γίνεται αἰσθητὴ εἰς τὸ παρὸν. Ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπέρβασις τοῦ χρόνου καὶ ἡ βίωσις τοῦ ἐσχατολογικοῦ στοιχείου καὶ τῆς αἰωνιότητος ὡς διαρκοὺς παρόντος δημιουργοῦν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ πιστοῦ μίαν ἀτιμόσφαιραν, ἐντὸς τῆς ὁποίας οὗτος ἐπιστρατεύει πάσας τὰς ἐσωτερικὰς δυνάμεις του, κατευθύνων ταύτας συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξελίξεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτοῦ «εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. δ' 13). Ἡ προσωπικότης παντὸς μέλους τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι τι στατικόν, ἀλλ' εὐρίσκεται πάντοτε εἰς κίνησιν καὶ ἐξέλιξιν, εἰς τὸ «γίγνεσθαι» καὶ «διαμορφοῦσθαι». Ἡ συγκρότησις τῆς χριστιανικῆς προσωπικότητος δὲν εἶναι ἀφίξις εἰς τὸ τέρμα, κάματος ἢ γωχέλεια, ἀλλὰ συνεχὴς δυναμικὴ προσπάθεια, πορεία, δρόμος, ἀγών. Ὁ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 35 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τεύχους.

4. Πρὸλ. Εὐαγγελίου Θεοδώρου, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἱσχύοντος Τριψιδίου, σελ. 82 ἐξ.

πιστός πρέπει νά ζῇ, «τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος» (Φιλιπ. γ' 14). Ἀξιοποιεῖ τὰς ἱστορικοχρονικὰς συναρτήσεις του μὲ κίνησιν πρὸς τὰ πρόσω καὶ ὄχι πρὸς τὰ ὀπίσω· μὲ ἀνακαινισμένην θαυμαίαν ἐξέλιξιν ἢ μὲ ἀπότομον ἀναγεννητικὴν μεταλλαγὴν καὶ ὄχι μὲ ἐκφυλισμὸν ἢ νέκρωσιν. Ἡ πορεία του εἶναι ὄχι πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἄνω: «Τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος. Τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Κολ. γ' 1-2).

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος οὐδέποτε παρουσιάζει τὴν αἵρετικὴν ἀπόκλισιν τοῦ ὑπερτονισμοῦ εἴτε τοῦ θείου στοιχείου εἰς θάρος τοῦ ἐγδοκοσμικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου, εἴτε τοῦ ἀνθρωπίνου εἰς θάρος τοῦ θείου. Συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν του, «τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ» εἶναι τὸ «ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ» (Ἐφ. α' 10). Τὰ ἴδια ἐπαναλαμβάνονται ἀπὸ τὸν ἅγιον Εἰρηναῖο.

Ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ἐγκλιματίζει εἰς τὸ οἰκολογικὸν περιβάλλον της καὶ αὐτὴν τὴν χοϊκὴν φύσιν, ἐνοφθαλμίζει εἰς τὴν πολύεδρον, πολύπτυχον καὶ πολυδιάστατον πνευματικὴν της διόσφαιραν πάντα τὰ ἐκάστοτε HINC ET NUNC ὁμολογᾶ, ὁμογενῇ καὶ ὁμοιογενῇ ὁστράκινα σκεύη τοῦ οὐρανοῦ θησαυροῦ της, διότι ἀκριβῶς αὐτὰ ἀναχωνεύονται εἰς τὴν πυρακτωμένην κάμινόν της καὶ δέχονται τὰς ἀνταυγείας τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ θαυροῦ φωτός.

Τὸ γνήσιον χριστιανικὸν φρόνημα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, δὲν ὁδηγεῖ εἴτε εἰς «σεκουλαρισμὸν» καὶ εἰς ἐγκοσμιοκρατικὸν «ἀκτιθισμόν», εἴτε εἰς μανιχαϊζούσας ἐκτροπὰς καὶ εἰς φυγόκοσμον ἀτομιστικὸν νοσηρὸν μυστικισμόν, ἀλλ' εἰς ἀνακαίνισιν ἐν Χριστῷ καὶ αὐτῆς τῆς πολιτισμικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς θεοδωρήτους ἐμφύτους ἀξιολογικὰς προδιαθέσεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐν Χριστῷ «καινὴ κτίσις» (Β' Κορ. ε' 17· Γαλ. στ' 15) δὲν ἔχει μόνον κατακόρυφον κατεύθυνσιν πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ καὶ ὀριζοντίαν κίνησιν πρὸς τὰς ἐγδοκοσμικὰς συναρτήσεις καὶ τοὺς συνανθρώπους. Μάλιστα ὅσον περισσότερον τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἀνυψοῦνται πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ πρὸς τὴν σφαῖραν τῆς τελειότητος, τόσον τὸ ὀπτικὸν των πεδίων πρὸς τὴν ὀριζοντίαν κατεύθυνσιν τῶν χωροχρονικῶν ἱστορικῶν συναρτήσεων καὶ ἐπιγείων προβλημάτων γίνεται εὐρύτερον.

Ἡ ἐν Χριστῷ «καινὴ κτίσις» δὲν περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς τὸ πλαίσιον μιᾶς οἰονομίας ἐξωῖστορικῆς ἢ μεταῖστορικῆς θρησκευτικῆς ὑποκειμενικότητος, μιᾶς μυστικῆς ἐσωτερικότητος τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ φρονήματος καὶ μιᾶς κενῆς πρακτικοῦ δεοντολογικοῦ

περιεχομένου συναισθηματικῆς ἐξάρσεως καὶ ἀνατάσεως. Ἡ «καινὴ» αὕτη «κτίσις» ἐκδηλοῦται κυρίως καὶ πρὸ πάντων ἐντὸς τῶν ἐπιγείων χωροχρονικῶν ἱστορικῶν καὶ πολιτισμικῶν συναρτήσεων, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ διαμορφώνωνται ὑπὸ τὴν προοπτικὴν τῆς αἰωνιότητος (SUB SPECIE AETERNITATIS) καὶ νὰ καταυγάζωνται ὑπὸ τοῦ φωτός τῆς ἡμέρας τῆς Δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Ἡ ἐκ τοῦ κόσμου ἀποστασιοποίησις τῶν πιστῶν σημαίνει ἀπλῶς ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν δυνάμεων τῆς φθορᾶς καὶ ἄρνησιν συμβιβασμοῦ μετ' αὐτῶν καὶ ὄχι ἐγκατάλειψιν τῆς κλήσεως καὶ τοῦ καθήκοντος τῆς ἐξυγιαντικῆς καὶ ἀνακαινιστικῆς διὰ τὸν κόσμον καὶ τὸν πολιτισμὸν προσπάθειας. Τὸ ἐφάμαρτον τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι τι ἀδιάφορον διὰ τὸν χριστιανόν, ἀλλὰ κίνητρον καὶ οὐρανία κλήσις δι' αὐτόν, ἵνα οὗτος ἀφ' ἐνὸς ἀσκητῇ κριτικὴν εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἵνα προβάλλῃ τὴν μαρτυρίαν του διὰ τῆς ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ πραγματώσεως τοῦ «Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστὸς» (Κολ. γ' 11).

Ἡ ὀργανικὴ ὁλότης τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ θεία πραγματικότης, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι ἐν μεταλογικόν, μεταθητικὸν καὶ μετααισθητικὸν μέγεθος, τὸ ὅποιον «ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη» (Α' Κορ. 6' 9), παρὰ ταῦτα εἶναι τὸ ὄντικόν θεμέλιον πασῶν τῶν χριστιανικοῦ περιεχομένου ἀνθρωπιστικῶν καὶ πολιτισμικῶν ἀξιών. Ἐπομένως ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἂν ὄχι πρωτογενῶς καὶ συστηματικῶς, πάντως ὅπωςδὴποτε δευτερογενῶς καὶ περιστατικῶς καὶ δι' αὐτὸ κατὰ πλεόν πηγαῖον καὶ αὐθόρμητον τρόπον, παρουσιάζει ὡς ἀναγκαῖον συνοδεῦον ἐπιφαινόμενον τῆς Χριστοκεντρικῆς Ἐσχατολογίας του —διὰ τὴν χρονικὴν περίοδον μεταξὺ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Δευτέρας παρουσίας Του— ἀφ' ἐνὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς ἐπιτεύσεως τοῦ ἰδεώδους, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ πολιτισμὸς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ πολιτισμοῦ⁵, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀναριθμήτους ὑπαινιγμοὺς διὰ τὴν ποικίλιαν τῶν συγκεκριμένων πτυχῶν τοῦ ὕγιους αὐτοῦ πολιτισμοῦ τῆς ψυχῆς, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ πολιτισμικαὶ ἀξίαι, μὴδὲ τῶν ὀλικῶν ἢ βιολογικῶν ἐξαιρουμένων, ἐναρμονίζονται μετ' ὀρθῆς ἱεραρχικῆς κλιμακώσεώς των. Τοιοῦτοτρόπως ἀποφεύγονται ἡ διάσπασίς των καὶ ἡ ὑπερτροφικὴ ἀνάπτυξις ἐνὸς τομέως τοῦ πολιτισμοῦ εἰς θάρος τῶν ἄλλων, τοῦθ' ὅπερ εἶναι τὸ κύριον σύμπτωμα τῆς λεγομένης «πολιτισμικῆς νόσου».

(Συνεχίζεται)

5. Πρβλ. Παναγιώτου Μπρατσιώτου, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς, Θεσσαλονίκη 1941.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΣ

«Πρὸς οἰκοδομήν»

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ

6. «ΤΟΝ ΨΥΧΙΚΟΝ ΤΑΡΑΧΟΝ
ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΑΙ ΜΟΥ».

Εἶναι μεγάλο ἀγαθὸν ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς. Πραγματικὴ εὐλογία Θεοῦ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς εἰρηνικὸς καὶ γαλήνιος.

Ἡ ἔλλειψις καὶ ἀποφυγὴ τῆς ψυχικῆς ταραχῆς, ὡς θεῖον δῶρον, ἀποτελεῖ αἷτημα τῶν Παρακλήσεων πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον. Ψάλλομεν πρὸς Αὐτήν· «Ἰκετεύω, Παρθένε, τὸν ψυχικὸν τάραχον... διασκεδάσαι μου».

Ἀπὸ ποῦ προέρχεται ὁμοῦς ἡ ψυχικὴ ταραχὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους;

1. Ἀπὸ τὴν συνείδησιν. Ἡ ἥρεμος συνείδησις συνδέεται μὲ τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἁμαρτίας· καὶ εἶναι συνέπεια καὶ ἐπακόλουθον τῶν ἀγαθῶν πράξεων. Κατὰ κανόνα δὲ ἀποβαίνει πηγὴ γαλήνης.

Ἀντιθέτως· οἱ ἔλεγχοι καὶ αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως προκαλοῦνται ἀπὸ παρεκτροπὰς καὶ ἀνομήματα. Καὶ προκαλοῦν ἀναστάτῳσιν καὶ ταραχὴν ψυχικὴν.

«Ἐὰν ἡ καρδίᾳ ἡμῶν μὴ καταγινώσκει ἡμῶν, παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν», λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (1 Ἰω. 3,21). Ὅταν εἶναι καθαρὰ ἡ καρδίᾳ —τ.έ. ὅταν ἡ συνείδησις δὲν καταμαρτυρῇ κάποια ἐνοχλήν— ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἄνετα ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ὁ ἐὰν αἰτῶμεν λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦμεν καὶ τὰ ἄρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν» (αὐτ. 22). Ἐχομεν κάθε ἐλπίδα ὅτι ὁ Θεὸς θὰ εἰσακούσῃ τὴν προσευχήν μας καὶ θὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ εὐλογα αἰτήματά μας, διότι εἴμεθα εὐάρεστοι ἐνώπιόν Του, ἐφ' ὅσον τηροῦμεν τὰς ἐντολάς Του.

Προσοχή, ἐπομένως, εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως. Εἰς τὴν καθοδήγησίν της· ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐλέγχους της. Διὰ νὰ ἐκλείπουν τὰ ψυχικὰ αἵτια ποῦ

προκαλοῦν τὸν «ψυχικὸν τάραχον».

2. Ἀπὸ τὰ πάθη. Τὰ διαφόρα πάθη ἐξάπτουν καὶ ταράσσουν τὸν ἄνθρωπον.

Εἶναι γνωστὸν πόσῃν ταραχὴν αἰσθάνεται ὁ θυμώδης, ὁ φθονερός, ὁ μνησικάκος, ὁ κυριευμένος ἀπὸ τὸ μῖσος... Καὶ μὲ ποίαν συντριβὴν ὁ χριστιανὸς ἔπειτα, ὅταν συνέρχεται, ἐκζητεῖ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ ἰκετεύει τὴν Παναγίαν: «Τῶν παθῶν μου τὸν τάραχον, ἡ τὸν Κυβερνήτην τεκοῦσα Κύριον, καὶ τὸν κλύδωνα κατεύνασον...».

Πολύτιμος εἶναι ἐν προκειμένῳ ἡ διαβεβαίωσις τοῦ Χριστοῦ· «εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν» οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν» (Ἰω. 14,27). Διότι, ἀκριβῶς, ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ τιθασσεύει τὰ πάθη. Μὲ τὴν δοθήθειαν τοῦ Χριστοῦ ὁ πιστὸς δαμιάζει τὰ πάθη του. Καὶ διατηρεῖ —ἢ ἀποκαθιστᾷ— καὶ τῆς συνειδήσεως τὴν γαλήνην καὶ τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς. Εἶναι, διὰ τοῦτο, μεγάλη εὐλογία ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ· εἶναι ζωὴ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν παθῶν· καὶ διατηρεῖ τὸν ἔλεγχον —καὶ ὑπερνικᾷ— τὸν «ψυχικὸν τάραχον».

3. Ἀπὸ τὴν μέριμναν καὶ τὴν ἀγωνίαν διὰ τὴν ὕλικήν ἐξασφάλισιν. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος παραγγέλλει· «μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσῃσθε... Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ... Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ... οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὅτι χρήσετε τούτων ἀπάντων...» (δλ. Ματθ. 6, 25-34).

Ὑποδεικνύει δὲ ὡς θετικὸν τρόπον ἐξασφαλίσεως καὶ καθησυχάσεως τῶν ἀνθρώπων, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ διαφόρα προβλήματα τῶν, τὸ νὰ ζητοῦν «πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ», μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν βεβαίαν ἐλπίδα ὅτι «καὶ ταῦτα πάντα», τὰ ἀπαραίτητα εἰς τὴν ζωὴν μας «προστεθήσεται ἡμῖν» ὑπὸ τῆς πατρικῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ (αὐτ. 33).

Ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ φυγα-

δεύει τὸν «ψυχικὸν τάραχον» καὶ τὴν ἀγωνίαν.

Σύνθημα καὶ φρόνημα καὶ σταθερὰ ἀρχὴ τοῦ πιστοῦ χριστιανοῦ ἄς εἶναι πάντοτε ὁ ἀποστολικὸς λόγος: «πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτὸν (τὸν Θεόν), ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν» (1 Πέτρ. 5,7).

Καὶ ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος θὰ συμπαρίσταται πάντοτε, «πᾶσι τοῖς ὑμνοῦσιν Αὐτὴν τὴν εἰρήνην ὁρᾷ ὁ οὐρανός α».

7. «ΤΗΣ ΑΘΥΜΙΑΣ ΤΗΝ ΖΑΛΗΝ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΑΙ».

Κάθε ἄνθρωπος θὰ τὸ ἤθελε, νὰ εἶναι πάντοτε εὐχαριστημένος καὶ χαρούμενος· νὰ μὴ ἔχῃ ποτὲ στενοχωρίαν καὶ «ἀθυμίαν», περὶ τῆς ὁποίας διαλαμβάνει ἡ Παράκλησις πρὸς τὴν Παναγίαν.

Δὲν λείπει ἐν τούτοις ἡ «ἀθυμία» εἰς διαφόρους περιστάσεις ὅχι εὐχαρίστους. Πῶς λοιπὸν θὰ φυγαδεύεται καὶ θὰ ἐκλείπῃ ἡ καταθλιπτικὴ αὕτη διάθεσις καὶ ὅχι σπανίως κατάστασις καὶ ὁχληρὰ «ζάλη»;

1. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἔχει χαράξει, διὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἕνα γενικὸν κανόνα, ὅστις ἔχει ἐφαρμογὴν ἐν προκειμένῳ. Ὁ κανὼν οὗτος ἔχει δύο ὅψεις: θετικὴν καὶ ἀρνητικὴν. Ἡ θετικὴ ὁρίζει: «ὁ ὁ ξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνην παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν». Καὶ ἡ ἀρνητικὴ προδίδει: «θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν» (Ρωμ. 2, 9-10).

Αὕτη εἶναι ἡ ἠθικὴ τάξις. Νὰ ὑπάρχῃ ἀμειβοιότης μεταξύ χαρᾶς καὶ ἀρετῆς ἀφ' ἑνός, καὶ μεταξύ θλίψεως («στενοχωρίας») καὶ ἀμαρτίας ἀφ' ἑτέρου.

Ὁ κόσμος συνήθως ἀντιστρέφει τὰ πράγματα. Ὑποθέτει ὅτι ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ συνεπάγεται στενοχωρίαν. Στενοχωροῦν πολλοὺς αἱ ἀπαγορεύσεις, οἱ ἠθικοὶ φραγμοί, αἱ ἀναστολαὶ καὶ οἱ περιορισμοί — τὰ «μὴ» καὶ τὰ «οὐ» τοῦ θείου νόμου. Καὶ ἀντιδροῦν ὅπως τὸ παιδί εἰς τοὺς ὠφελίμους καὶ ἀναγκαίους περιορισμούς ποὺ ἐπιβάλλουν οἱ γονεῖς. Διότι φαντάζονται ὅτι ἡ χαρὰ (χαρούμενη ζωὴ, χαρούμενα νιάτα) εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀντίθετον τακτικὴν, τῆς ἀθετήσεως καὶ ἀγνοήσεως πάσης ἐντολῆς καὶ φραγμοῦ.

Πρόκειται ὅμως, προφανῶς, περὶ αὐταπάτης, ὁμοίας πρὸς ἐκείνην τοῦ «ἄσώτου», ὅστις, ἀντὶ χαρᾶς καὶ εὐτυχίας, εὐρέθῃ πεινῶν καὶ δυστυχίης, «καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων

ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι...!» (Λουκ. 15,16). Ὁπερ σημαίνει «θλίψις καὶ στενοχωρία...». Καὶ «ἀθυμία» «ζάλη» καταθλιπτικὴ.

Ἄς ἀποφεύγωμεν, ἀδελφοί, τὴν ἀμαρτίαν· τὸ μικρόδιον ποὺ καταστρέφει τὴν εὐτυχίαν· τὸ «σαράκι» ποὺ κατατρώγει τὴν χαράν· τὸ δηλητήριο ποὺ φέρει ζάλην καὶ ἀθυμίαν.

2. Ὁ προφητὰνὰξ Δαβὶδ, εἰς ἕνα θαυμάσιον ψαλμὸν (103,34), ὑποδεικνύει ὠραιότατον καὶ εὐχάριστον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον φεύγει ἡ ἀθυμία ἀπὸ τὴν ψυχὴν. Ἰδοὺ τί λέγει: «Ἡ δυνθεὶ ἡ αὐτῷ [τῷ Θεῷ] ἡ διαλογὴ μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθὴ ἡ σωμαί ἐπὶ τῷ Κυρίῳ».

Ὅταν σὲ καταλαμβάνῃ ἀθυμία —συμβουλευεῖ— μάθε νὰ ἀντιδρᾷς μὲ τὸν ἐξῆς τρόπον. Φέρε εἰς τὴν σκέψιν σου τὸν Θεόν, τὸν οὐρανόν, τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Φέρε εἰς τὸν νοῦν σου λόγους Θεοῦ, σκέψεις θεαρέστους, ἀπόψεις χριστιανικὰς, Αὐτὸν τοῦτον τὸν Δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ, ἀπὸ τὸν Ὅποῖον προέρχεται «πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, ἀνωθεν καταβαίνον...» (Ἰακ. 1,17). Καὶ θὰ αἰσθανθῇς μίαν γλυκύτητα. Θὰ «ἠδυνθῇ ἡ διαλογὴ σου». Θὰ «εὐφρανθῇ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ». Θὰ φύγῃ ἡ ἀθυμία καὶ θὰ τὴν διαδεχθοῦν εὐχάριστα συναισθήματα. Θὰ ἡρεμήσῃς· καὶ θὰ εἰρηνεύσῃ ἡ καρδία σου. Αὐτὸ βεβαίως προϋποθέτει πνευματικότητα, ψυχικὴν καλλιέργειαν, πρόοδον χριστιανικὴν. Ἀποκτᾶται ὅμως, μὲ τὴν δέουσαν προσπάθειαν, ὁ ὠραῖος αὐτὸς ἐθισμὸς τῶν ψυχικῶν ἀνατάσεων. Δοκίμασε...

3. Εἶναι ἐπίσης γνωστὴ ἡ φράσις τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου (5,3): «ἐθιμίση» ἡ ψυχὴ καὶ νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν ἀθυμίαν, ψυχολογικωτάτῃ εἶναι πάλιν ἡ μέθοδος ποὺ ὑποδεικνύει ὁ ψαλμωδός: «ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὅπαρχω» (αὐτ. 33).

Ἐὰν καὶ ὁ κοσμικὸς ἄνθρωπος συνηθίζει νὰ φέρῃ ἕνα ἄσμα εἰς τὰ χεῖλη, διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀνίαν του, πόσω μᾶλλον οἱ χριστιανοί, «ἄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τῷ Κυρίῳ» καὶ «λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς» (Ἐφ. 5,19), θὰ ἔχωμεν θετικὰ ἀποτελέσματα;

Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας οὐσιαστικὰ καὶ ἀνώτερα στοιχεῖα, καὶ πρὸ παντὸς ἀγνὰ καὶ ἐξυφωτικὰ τοῦ ἐνθέου φρονήματος, διὰ νὰ μᾶς τέρπουν καὶ εὐφραίνουν. Εἶναι πλούσιος εἰς τοιαῦ-

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΦΩΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου
καὶ Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τὸ «σκεῦος τῆς ἐκλογῆς»¹², ὁ θεῖος Παῦλος διὰ τοῦ περιφρήμου λόγου του ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου¹³ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν σοφῶν Ἑλλήνων, ἵνα ἴδωσιν ὅτι τὰ πάγκαλα τῶν θεῶν των ἀγάλματα ἦσαν ξύλα καὶ λίθοι καὶ χρυσοὶ καί, κατὰ τὸν ψαλμῶδὸν τῆς Ἐκκλησίας Προφητάννακτα Δαυὶδ (1011 - 972 π.Χ.), «ὅτα ἔχοντα οὐκ ἤκουον»¹⁴ «ὅτι ὁ Θεὸς ὢν Κύριος οὐρανοῦ καὶ γῆς οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός τινος»¹⁵. Οἱ Ἅγιοι Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἀνήγειραν τὴν ὁσμῆναι φθίνουσιν Ρωμαϊκὴν κοινωνίαν καὶ ἀνεστύλωσαν τὰ παραλυόμενα ἤθη καὶ ἐστερέωσαν τοὺς διαλυομένους οἰκογενειακοὺς καὶ κοινωνικοὺς δεσμούς. Αὐτοὶ ἀνύψωσαν τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα ὑπεράνω τῶν γηγένων καὶ προσκαίρων καὶ ἀπηλευθέρωσαν τὴν διάνοιαν ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν παθῶν καὶ «ἀνεστάτωσαν τὴν οἰκουμένην»¹⁶. Οἱ ἄσημοι καὶ ἀπέρριτοι ἄλιεῖς τῆς θαλάσσης τῆς Τιθεριάδος ἀναδειχθέντες μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁷ «φῶς τοῦ κόσμου»¹⁸ ἐφώτισαν τὴν

ἀνθρωπίνην συνείδησιν καὶ κατῴρθωσαν θαυμαστὴν μεταβολὴν καὶ τῶν μάλιστα ἀπεσκληρυμμένων χαρακτήρων καὶ μετέτρεψαν μεθύσους εἰς νηφαλίους καὶ ἀσώτους εἰς οἰκονόμους καὶ ὀργίλους εἰς πράους καὶ διεφθαρμένους εἰς σώφρονας καὶ ἀπίστους εἰς πιστοὺς καὶ ψευδολόγους εἰς φιλαλήβεις καὶ ἀδίκους εἰς δικαίους. Τέλος οἱ ἄγιοι οὗτοι ἄνθρωποι κατέλιπον καὶ τὰ ἀμίμητα συγγράμματα των εἰς τὰ ὁποῖα κατεχώρησαν τὴν «Ἀνωθεν σοφίαν»¹⁹.

Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ εὐλογον ἐρώτημα πόθεν τὸ λαμπρὸν καὶ ἄπλετον τοῦτο φῶς εἰς τοὺς ἀμαθεῖς τούτους τῆς Γαλιλαίας ἄλιεῖς; Τὸ φῶς τοῦτο δὲν προήρχετο ἐξ ἑαυτῶν. Ἡ διάνοια τῶν Μαθητῶν τοῦ Κυρίου ἦτο τοσοῦτον ἀδύνατος, ὥστε ἐξήτουν πολλάκις παρὰ τοῦ Θεοῦ Διδασκάλου νὰ μάθουν τὴν ἐρμηνείαν καὶ τῶν ἀπλουστάτων παραβολῶν, γεγονὸς ὅπερ ἠνάγκαζε Αὐτὸν νὰ ἐλέγχῃ τὴν ἀσυνεσίαν των καὶ τὴν βραδύνοιαν²⁰. Ὁμοίως πενιχρὰν ἔγνωσαν εἶχον περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Κυρίου ὡς καὶ τῆς ἰδικῆς των, ὥστε εὐχαρίστως μετὰ τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Ἰησοῦ²¹ θὰ ἐξέλεγον τὸ ὅρος Θαβὼρ ὡς διαρκῆ καὶ ἀπράγμονα κατασκήνωσιν (ΣΥΝΕΧΕΙΑ εἰς τὴν σελίδα 58)

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 39 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τεύχους.

12. Πράξεων, 9,15.

13. Πράξεων, 17, 16-34.

14. Ψαλμοί, 113, 11-16: «ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ πάντα, ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησε. τὰ εἶδωλα τῶν ἐθνῶν, ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων· στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν, ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὁρῶνται, ὅτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἀκούσονται, ῥίνας ἔχουσι καὶ οὐκ ὁσφρανθήσονται, χεῖρας ἔχουσι καὶ οὐ φηλαφήσουσι, πόδας ἔχουσι καὶ οὐ περιπατήσουσιν, οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν. ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς».

15. Πράξεων, 17, 24,25.

16. Πράξεων, 17,6.

17. Πράξεων, 2, 1-4.

18. Ματθαίου, 5,14.

19. Ἰακώβου, 3,15.

20. Ματθαίου, 15,16: «ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἀκμὴν καὶ ὁμῆς ἀσύνετοί ἐστε;». Ματθαίου, 16, 8, 9: «... τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι...». Λουκᾶ, 24,25: «καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτοὺς· ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεῦν ἐπὶ πᾶσαν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται!».

21. Ματθαίου, 17, 1-13. Μάρκου, 9, 2-13. Λουκᾶ, 9, 28-36.

τα χαροποιὰ ἄσματα ὁ ὁμολογικὸς θησαυρὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας.

«Ἄν παιδεύσωμεν τὴν γλῶτταν ψάλλειν», (εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος), θὰ ἔχωμεν καὶ ἄλλο κέρδος, ἐκτὸς τῆς ἀντιδράσεως πρὸς τὴν ἀθυμίαν. «Αἰσχυνθήσεται ἡ ψυχὴ, ταύτης ψαλλούσης, τάναντία βουλευομένη».

Ὑμνοὶ ἐπομένως, τροπάρια καὶ ψάσματα καὶ χριστιανικά ἄσματα ὡς συνηθίζονται εἰς τὰς χριστιανικὰς οἰκογενεῖας καὶ ὡς δονοῦν τὰ ὅτα καὶ τὰς καρδίας μας, ἀντὶ ἄλλων ἀκαταλλήλων καὶ κατὰ κυριολεξίαν «ἀπαδόντων».

4. Καὶ ἀπὸ γενικωτέρους —ὄχι ἀτομικούς— λό-

γους προκαλεῖται πολλάκις ἡ ἀθυμία. Εἶπε πάλιν ὁ ψαλμῶδης· «ἀθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἀμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν λόγον σου» (Ψαλμ. 118,53). Τὸ ξεχείλισμα καὶ ὁ ἐκτραχηλισμὸς τῆς κακίας καὶ τῆς διαφθορᾶς —ἐκεῖ ὅπου «ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία» (Ρωμ. 5,20) — στενοχωρεῖ τοὺς πιστοὺς καὶ εὐσεβεῖς. Ἀς συναντᾷ ὅμως τὴν ἀντίδρασίν μας. Καὶ ὡς πολέμηται, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ γενίκευσις καὶ ἡ ἐπέκτασις εἰς τὴν εὐρυτέραν κοινωνίαν τῶν ὑποδειχθέντων ἀντιδότων θὰ συμβῶν, σὺν Θεῷ, εἰς ἀπομάκρυνσιν τῶν καταβληπτικῶν στοιχείων καὶ εἰς αὐξήσιν τῆς ἐν Κυρίῳ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

468. Στὴν ψαλμωδίᾳ τῶν κανόνων κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ὁρθρου παρατηρεῖται μεγάλη ἀνομοιομορφία. Ἄλλοι ψάλλουν ὅλους τοὺς κανόνες, ἄλλοι μόνο τὴν α' καὶ γ' ὠδή, ἄλλοι α', γ' καὶ θ', ἄλλοι τὶς διαβάξουν καὶ ἄλλοι τὶς παραλείπουν. Ποιό εἶναι τὸ πρόβλημα στὴν περίπτωση αὐτή; (Ἐρώτησις Πανοσ. Ἀρχιμ. Νικ. Χαρ.).

Ἡ ἀπάντησις σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτησι προϋποθέτει ὅσα γράψαμε ἐξ ἀφορμῆς τῆς προηγουμένης ἐρωτήσεως, ποὺ ἀναφερόταν μὲν σὲ ἄλλο θέμα, ἀλλὰ ποὺ κατ' οὐσίαν εἶναι παράλληλο πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα. Καὶ ἐδῶ τὰ ὅρια μεταξὺ κανονικοῦ καὶ μὴ κανονικοῦ εἶναι τόσο συγκεχυμένα, ποὺ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαντᾷ κανεὶς σὲ τέτοιου εἴδους ἐρωτήσεις ἀπόλυτα καὶ αὐθεντικά.

Συγκεκριμένα στὸ θέμα μας, ἐνῶ ἡ κανονικὴ τάξι θεωρητικὰ εἶναι ἡ ἴδια στὰ μοναστήρια καὶ στὶς ἐνορίες, στὴν πράξι θὰ ἦταν ἐκτὸς πραγματικότητος ἂν, λέγοντας ποιό εἶναι τὸ θεωρητικὰ ἐπιβαλλόμενο στὴν πράξι τῶν μοναστηρίων, εἶχε τὴν ψευδαίσθησι ὅτι ἔλυνε τὸ πρόβλημα τῆς τάξεως τῶν ἐνοριῶν. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνο γιὰ ἱστορικοὺς λόγους, ὅτι δηλαδὴ ἀνατρέχοντας στὴν ἀρχαία παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας διαπίστωνε τὴν ὑπαρξὶ διπλῶν τυπικῶν, τοῦ μοναχικοῦ γιὰ τὶς μονὲς καὶ τοῦ εἰδικὰ προσαρμοσμένου στὶς ἀνάγκες τῶν ἐνοριῶν κοσμικοῦ τυπικοῦ. Οὕτε πάλι συμβιβασζόμενος πρὸς τὴ σημερινή, ἅς τὴ χαρακτηρίσουμε ἔτσι, «ἀναρχία» στὴν πράξι τῶν ἐνοριῶν, παρέθλεπε τὴν ὀρθὴ καὶ ἀναμφισβήτητα ἀκριβῆ δεοντολογία, ποὺ καθορίζεται ἀπὸ τὴν πράξι τῶν ἱερῶν μονῶν. Ἀς τὸ εἰποῦμε ὅμως προκαταβολικὰ καὶ αὐτὸ θὰ ἀποδειχθῇ ἀπὸ τὰ παρακάτω. Ἡ ἀκαταστασία αὐτή, ἰδίως στὶς ἐνορίες, δὲν ὀφείλεται σὲ κακοτροπία ἢ ἀμέλεια τῶν ὑπευθύνων γιὰ τὴ διεξαγωγὴ τῆς ἀκολουθίας, οὐτε ἀκόμη καὶ σὲ ἄγνοια τῆς ὀρθῆς τάξεως ἢ πολὺ περισσότερο σὲ ἀνευλάβεια. Ἐχει θαυότερα καὶ οὐσιώδη αἰτία, ποὺ εἶτε τὰ ὁμολογοῦμε μὲ παρηρησία εἶτε τὰ συγκαλύπτουμε, ἔχουν καίριες συνέπειες στὴν τέλεσι τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ ἐπηρεάζουν, λιγώτερο θέβαια, καὶ αὐτὴ τὴ μοναστηριακὴ πράξι.

Κατ' ἀνάγκην θὰ πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ ἀναδρομὴ στὴν παράδοσι τῶν κανόνων, ὑπενθυμίζοντας γνωστὰ ἐν πολλοῖς πράγματα. Οἱ κανόνες, εἶναι συστήματα τροπαρίων, ποὺ ἔχουν σκοπὸ νὰ διακοσμήσουν τὴν ψαλμωδία τῶν ἐννέα βιβλικῶν ὠδῶν καὶ νὰ προσαρμόσουν τὰ θέματά τους στὴν ἐορτὴ ἢ στὴ μνήμη

τοῦ ἁγίου ποὺ ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία. Λειτουργοῦν δηλαδὴ ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ στιχηρὰ στοὺς ψαλμοὺς τοῦ λυχνικοῦ καὶ τῶν αἰνῶν στὸν ὄρθρο. Ὅπως τὰ στιχηρὰ, ἔτσι καὶ οἱ Κανόνες εἶναι καθαρὰ μοναχικὸ ὑμνογραφικὸ εἶδος, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν πυκνότητα τῶν νοημάτων τους καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ψαλμωδίας τους. Ψάλλονται δηλαδὴ τὰ τροπάρια τῶν ὠδῶν τῶν κανόνων ὡς στιχηρὰ τῶν ἀντιστοίχων βιβλικῶν ὠδῶν εἰς στίχους δέκα, ὀκτῶ, ἕξι ἢ τέσσερις, ὅπως ἀκριβῶς τὰ στιχηρὰ τοῦ «Κύριε, ἐκέκραξα...» καὶ τῶν ψαλμῶν τῶν αἰνῶν. Ὅπως ἐκεῖ ψάλλονται οἱ ψαλμοὶ μὲ ὅλους τοὺς στίχους τους («Κύριε, ἐκέκραξα... Κατευθυνθήτω... Θεοῦ, Κύριε...» κ.λπ. — «Πᾶσα πνοή... Αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες... Αἰνεῖτε αὐτὸν ἡλίος καὶ σελήνη...» κ.λπ.) καὶ στοὺς τελευταίους στίχους τους παρεμβάλλονται τὰ στιχηρὰ κατὰ τὶς ἐκάστοτε προδιαγραφές τοῦ Τυπικοῦ, ἔτσι ἀκριβῶς ψάλλονται καὶ οἱ ἐννέα (ὀκτῶ) ὠδὲς στὸν ἥχο τοῦ πρώτου κανόνος καὶ στοὺς τελευταίους στίχους τους παρεμβάλλονται τὰ τροπάρια τῶν ἀντιστοίχων ὠδῶν τῶν κανόνων, πάλι κατὰ τὴν τάξι ποὺ καθορίζεται ἀπὸ τὸ Τυπικόν. Οἱ βιβλικὲς ὠδὲς θρῖσκονται, ὡς γνωστό, στὸ τέλος τοῦ Ψαλτηρίου καὶ στὸ Ὡρολόγιο στὴν ἀκολουθία τοῦ ὁρθρου.

Τὰ τροπάρια κατὰ τὴν ἀκριβεστέρα τάξι ψάλλονται «εἰς δέκα» στίχους. Δηλαδὴ δυὸ φορές ὁ εἰρμὸς στὴν ἀρχὴ τῆς ὠδῆς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐναρξί τῆς στιχολογίας, δέκα τροπάρια στοὺς δέκα τελευταίους στίχους τῆς ὠδῆς, δύο στὸ «Δόξα» καὶ στὸ «Καὶ νῦν» καὶ τέλος ἡ καταβασία. Συνολικὰ στὴ στιχολογία κάθε ὠδῆς παρεμβάλλονται 15 τροπάρια μαζί μὲ τὸν εἰρμό καὶ τὴν καταβασία, εἶτε τρεῖς εἶναι οἱ κανόνες εἶτε ἕνας, ὅποτε τὰ τροπάρια τοῦ ἐπαναλαμβάνονται ὡς πού νὰ φθάσουν στὸν ζητούμενο ἀριθμὸ. Τὸν ὀρθὸ αὐτὸ καὶ ἀκριβῆ τρόπο τῆς στιχολογίας τῶν ὠδῶν καὶ τῆς ψαλμωδίας τῶν κανόνων μπορεῖ νὰ ἀκούσῃ κανεὶς στὴ σειρὰ τῶν μαγνητοταινιῶν ποὺ ἔχουν ἐκδοθῇ τὸ 1985 ἀπὸ τὸ Ἱερὸ γυναικεῖο Κοινὸβίβιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Ὁρμουλίας Χαλκιδικῆς σὲ συνεργασία μὲ τὸν καθηγητὴ κ. Γρ. Στάθη καὶ ἀποτυπώνουν τὴν ἀκολουθία τῆς πανηγύρεως τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς. Ἡ ψαλμωδία τῆς α' καὶ γ' ὠδῆς κατὰ τὸ σύστημα αὐτό, χωρὶς κανονάρχημα, διαρκεῖ περίπου εἴκοσι λεπτὰ. Ἄν ψαλλόταν καὶ οἱ ἐννέα (ὀκτῶ) ὠδὲς, ἡ ψαλμωδία τῶν ὠδῶν καὶ τῶν κανόνων θὰ ὑπερέβαινε ἀρκετὰ τὴ μία ὥρα. Τόσο περίπου διαρκεῖ καὶ στὸ «Ἅγιον Ὁρος» στὶς Μονὲς ποὺ τηροῦν τὴν ἀκριβῆ ἀρχαία τάξι.

(Συνεχίζεται)

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἑπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Δειγματοληπτική ἀναφορά

Ὅπωςδήποτε, δὲν ἦταν δυνατόν νὰ καλύψουμε στὰ δύο ἄρθρα ποὺ προηγήθηκαν τὸ εὖρος τῶν προβλημάτων ποὺ ἀνακύπτουν κατὰ τίς ποιμαντικές ἐπισκέψεις τῶν φοιτητῶν μας σὲ χώρους ποιμαντικής διακονίας. Ἦταν ἀναγκαῖο νὰ γίνῃ δειγματοληπτική μόνο ἀναφορά τῶν συμβαδινόντων. Τὰ ἐρωτήματα θεοαίως, ὅπως εἶπαμε, παραμένουν πολλὲς φορές ἀναπάντητα κι οὔτε πάλι εἶναι δυνατόν οἱ ἀπαντήσεις νὰ εἶναι μονοσήμαντες καὶ μονότροπες. Τὰ θέματα ἄλλωστε ποὺ τίθενται χρήζουν ἐξατομικευμένης ἀπαντήσεως ὅσο κι ἂν ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ λύση θὰ ἔπρεπε ν' ἀκολουθῇ δρόμους προκαθορισμένης κατευθύνσεως.

Παρ' ὅλη τὴν θεωρητικὴν εἰσαγωγὴν τὰ ἐρωτήματα εἶναι συγκεκριμένα. Ἔτσι ἡ ἐρώτηση φοιτητοῦ μας ποὺ ἔγινε στὴν ἐπίσκεψή σὲ νοσοκομεῖο, ἀπαιτοῦσε καὶ συγκεκριμένη ἀπάντηση. Ὁ φοιτητὴς εἶχε ρωτήσῃ: —«Τί γίνεται ὅταν ὁ ἱερέας ἔχει κληθεῖ νὰ κοινωνήσει κάποιον ποὺ ἔχει χάσει τίς αἰσθήσεις του»; Ἡ ἀπάντησή τοῦ ἱερέα ἦταν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κοινωνοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅταν βρίσκονται σὲ τέτοια κατάσταση. Συνέχισε, ὅμως, λέγοντας: —«Πολλοὶ ἀσθενεῖς, παρόλο ποὺ δὲν ἔχουν τίς αἰσθήσεις τους, ὅταν εἶναι ἡ ὥρα τῆς Θείας Κοινωνίας συνέρχονται».

Λεπτὴ καὶ δύσκολη ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἱερέα ποὺ καλεῖται νὰ παράσχει ἐφόδιο ζωῆς αἰωνίου στὸν ταξιδιώτη ποὺ ἐπιχειρεῖ τὴν μεγάλη ἐξοδὸ, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν ἡ συγκίνησή του συνδέεται μὲ τέτοιον προβληματισμό.

Στηριγμένο σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν προβληματικὴ, τὸ διήγημα τῆς παλιᾶς μας φοιτήτριας Σταυρούλας Κάτσου - Καντάνη ποὺ δημοσιεύουμε, ἀποδίδει μὲ ὡραία γραφὴ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ θαλάμου τοῦ νοσοκομείου. Ὅλοι ἀναμένουν διστακτικὰ τὸ τί θὰ συμβεῖ. Περιμένουν σημάδια ζωῆς ἀπὸ τὴν κυρὰ Ζωῖτσα. Ὁ Θεὸς τὰ οἰκονόμησε ἔτσι ὥστε ἡ Ζωὴ νὰ μὴν ἀναχωρήσει χωρὶς ἐφόδιο ζωῆς αἰωνίου.

Ἡ συγγραφέας καταγράφει δικές της ἀναμνήσεις ἀπὸ ποιμαντικὸ στιγμιότυπο ποὺ ἔζησε κάποτε. Στὸ περιστατικὸ αὐτὸ ἀποτυπώνεται ἔξοχα καὶ μὲ ζωντανό

τρόπο μιὰ ἀπάντησιν στὸ ἐρώτημα τοῦ φοιτητοῦ μας μὲ τὸ ὁποῖο καὶ ξεκινήσαμε τὸ σημερινό μας σημεῖωμα.

Ἄλλα ἐρωτήματα

Εἶναι ὅμως καὶ ἄλλα ἐρωτήματα φοιτητῶν μας ποὺ δὲν διατυπώνονται τίς ὥρες ἐκείνες τῶν ποιμαντικῶν ἐπισκέψεων. Παραμένουν στὰ δάθη τῆς καρδιάς, ἔτοιμα νὰ φανερωθοῦν σὲ στιγμὲς πῶς ἤσυχες. Δεῖλὰ καὶ διστακτικὰ στὸν προφορικὸ λόγο μὲ τοὺς ὑπευθύνους· πῶς θαρρετὰ σὲ τετράδια ἡμερολογίου ποὺ συκρατοῦν ἀναπνοὲς ζωῆς.

Ἐκεῖ δὲν ὑπαισέρχονται ἐξωτερικοὶ περιορισμοί. Ἐμπόδια καὶ ἀναστολὲς ἐκμηδενίζονται. Ὅλη ἡ λαχτάρα τῆς ψυχῆς μπορεῖ νὰ ἐκφρασθεῖ ἐκεῖ. Ὅλα τὰ γεγονότα ποὺ ἔζησαν ἀντικατοπτρίζονται στὸν ἴδιο τους τὸν ἑαυτὸ καὶ δὲν τοὺς ἀφήνουν ἀτάραχους. Φέρνουν στὸ νοῦ τους σκηνὲς ποὺ ἔζησαν, λόγια ποὺ ἄκουσαν, λόγια ποὺ εἶπαν. Ἀναλογίζονται τὴν εὐθύνη, τὴν ἀποστολὴν. Ἀναζητοῦν τὴν ταυτότητά τους. Ἀρχίζουν ἕναν διάλογο μὲ τὸν ἑαυτὸ τους.

Πολλὲς φορές τολμοῦν καὶ μᾶς δείχνουν αὐτὰ τὰ γραπτὰ ὁπότε τότε τὰ συζητᾶμε μαζὶ τους. Τότε, στὴν φάση τῆς «ἐποπτείας», ὑπάρχει ἡ εὐχέρεια νὰ γίνῃ σὲ βάθος ἐπεξεργασία ὅλης αὐτῆς τῆς διωματικῆς ἐμπειρίας καὶ ἐκφόρτιση τοῦ θάρους· νὰ κάνουν νέες τοποθετήσεις καὶ νὰ προσανατολισθοῦν πρὸς ἄλλες κατευθύνσεις.

Ἐναν τέτοιο «προσωπικὸν διάλογο» φοιτητοῦ μας παραθέτουμε σήμερα γιὰ νὰ δείξουμε ἀκριδῶς τὴν σοβαρότητα τῆς ἀντιμετωπίσεως καὶ τίς ποικίλες ψυχικὰς στάσεις καὶ ἀντιδράσεις. Θὰ τηρήσουμε τὴν ἀνωθυμία τοῦ συντάκτη τῶν ἡμερολογιακῶν αὐτῶν σελίδων κατόπιν δικῆς του παρακλήσεως. Ἀς εὐχηθοῦμε τὸ παράδειγμα τέτοιων φοιτητῶν νὰ βρεῖ ἄξιους μιμητές.

Ἡ ΚΥΡΑ ΖΩΪΤΣΑ

Τοῦ μεγάλου ἡ ἁμαρτία καὶ τοῦ μικροῦ ὁ θάνατος περνοῦν ἀπαρατήρητα, ἔλεγε ὁ πατέρας. Κι ἔτσι ἀθόρυβα ἔμοιαζε νὰ σβήνῃ ἡ Ζωῖτσα, παραδουλεύτρα χρό-

νια και τώρα πεσμένη μ' έγκεφαλικο στής αρρώστειας τó κρεβάτι.

Καθισμένοι στο θάλαμο τής Κλινικής κοιτούσαμε τί βόηθεια θά τής προσφέρουμε, όσο κι αν δεν τό 'νωθε. Έκει, πρωί - πρωί, μάς δρήκε ό παπα - Γιώργης. Είχε πληροφορηθί τó γεγονός και έτρεξε σάν στοργικός πατέρας στο παιδί του. Άμίλητος, σοβαρός μέσα στα πένθιμα μαύρα ράσα του έφερε τόν πολύτιμον μαργαρίτην, τó λυτρωτικόν φάρμακον, τήν αιώνιον ζωήν. "Εμοιαζε νά ξέρει καλά τó «φάρμακο τής αθανασίας». Μας είδε, γνώρισε τήν άρρωστη — χρόνια ένορίτισσα — άπίθωσε εύλαδικά τήν "Αγια, Ζωοποιό Θεία Κοινωνία. Μας καλημέρισε, φόρεσε τó πετραχήλι — ιορδάνειο ποταμό λύτρωσης — έσκυψε πονετικά και είπε στήν άρρωστη: — «Έλα Ζωή, παιδί μου, είμαι ό παπα - Γιώργης... ήρθα νά σέ κοινωνήσω, έχουμε τή νηστεία τών Αγίων Αποστόλων, σέ λίγες μέρες θά τούς γιορτάσουμε... Έλα, είσαι καλά, μη φοβάσαι, δέχεσαι νά κοινωνήσεις;» και κόπηκε ή φωνή τού σεβάσμιου γέροντα. Τά μάτια του, θολωμένοι ούρανοί, έσκυφαν κάτω. Διάδασε άργά και κατανυκτικά τή συγχωρητική εύχή... "Ακακο πλάσμα, ποιός δεν τήν ήξερε... τί θά μπορούσε τάχα νά 'χει πράξει;

— «Έλα, παιδί μου, θές, δεν θές νά κοινωνήσεις;»

Τ' άψυχο σχεδόν κουφάρι κινήθηκε, τά χείλη σφίχτηκαν, στερνός άσπασμός στο πετραχήλι τού άπλοϊκού γέροντα. Νά 'ταν ή άπάντηση στήν πρόσκληση για τó Μεγάλο Δείπνο;

Μιά από τίς άρρωστες γερόντισσες τού θαλάμου είχε άνάψει θυμίαμα π' άνέδαινε καυτή προσευχή, κραυγή αγωνίας, στα σκαλοπάτια τού Δημιουργού. "Ο παπα - Γιώργης άναψε ένα κερί και τό 'δωσε σ' ένα άπ' τ' άδέρφια της, νά τó κρατάει πλάι της, όπως στα μικρά παιδιά, στα νεοδάφτιστα, πού οί γονείς τά κοινωνούν μ' αναμμένη τή λαμπάδα τού νονού.

Κοιτούσα όλους στα πρόσωπα. Μιά μυστική γαλήνη τά έλουζε. "Ο γέροντας είχε πλησιάσει με τή λαβίδα τήν άρρωστη και εκείνη θαυματουργικά άνοιξε τó στόμα, για στερνή φορά, νά τó σφραγίσει με τó Θεουργόν αίμα...

«Είς άφесιν άμαρτιών και ζωήν τήν αιώνιον. "Αμήν...», φέλιζε ό λευίτης καθώς τήν σκούπιζε άπαλά με τόν άέρα. «Έλα, παιδί μου, περαστικά και τήν επόμενη φορά θά κοινωνήσεις στήν εκκλησία μας, στον άη - Γιώργη...».

Σάν νά ξύπνησε ή άρρωστη από τó λήθαργο, κούνησε τó δεξι χέρι, μισόεκανε τó σημείο τού Σταυρού. "Επειτα θυτίστηκε πάλι, έχασε τήν επαφή της με τόν κόσμο... "Ο άδερφός συνέχιζε νά κρατά τó κεράκι αναμμένο, πρεσβεία στον Κύριο και τούς Αγίους. "Απίθω-

σε και πάλι ό γέροντας τή λαβίδα και τόν άέρα. Είπε παρηγορητικό λόγο στους συγγενείς, μίλησε λόγια άγάπης στις άλλες άρρωστες και έφυγε πάλι άθόρυβα, σκυφτός, σοβαρός, άμίλητος, όπως είχε έρθει.

Ποτέ δεν ένιωσα τόσο πολύ τήν ιερότητα τού μυστηρίου μέσα στήν εκκλησία, όσο εκείνη τήν ώρα. Βγήκα στή θεράντα τού θαλάμου. Τόν άκολούθησα με τά μάτια ώπου χάθηκε στή γωνιά τού δρόμου, μετά τήν πλατεία, μέσα στα άδιάφορα, ψυχρά, άνυποψίαστα δέματα τού κόσμου. Θυμήθηκα τόν ύπέροχο λόγο τού άγίου Κοσμά τού Αιτωλού: «"Αν στο δρόμο σου συναντήσεις έναν άγγελο και έναν ιερέα νά σκύψεις και νά προσκυνήσεις πρώτα τόν ιερέα». Εκείνη τήν ώρα ένιωσα πόσο άληθινός είναι τούτος ό λόγος, γιατί ό ιερέας κρατεί τόν ίδιο τó Χριστό.

"Η Ζωίτσα πάλεψε λίγες μέρες και έπειτα παρέδωσε ειρηνική τήν ψυχή της στον Κύριο..., στον Κύριο πού άθόρυβα και σιωπηλά τήν έκανε μέτοχο τής Βασιλείας του.

Σταυρούλα Κάτσου - Κανιάνη

Ιούνιος 1985

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ

"Οταν πρωτοπήκα στον θαλάμο είχα τέτοια άγωνία πού μου έρχόταν νά φύγω σάν τρελλός. Πώς θά ήταν ή πρώτη μου επαφή με τούς άσθενείς; Τί θά τούς έλεγα; Πώς θά έπαιρναν τó γεγονός ότι είμαι θεολόγος;

«Πιστεύομεν διό και λαλούμεν» λέει κάπου ό "Απ. Παύλος' θά τó άκολουθήσω και ίσως ό Θεός φωτίσει τά άκάθαρτά μου χείλη νά μιλήσω κάπως σωστά.

Μας κοιτάζουν με δυσπιστία. Μήπως είναι Ίεχωβάδες; Μήπως από κανένα σύλλογο; "Απ' ό,τι βλέπω τά μάτια τους διψάνε για τήν αλήθεια.

Στό κρεβάτι τού πόνου άκούνε με ένδιαφέρον, αν και δεν συμμετέχουν ενεργά. Κάποιοι θέτουν τó πρόβλημα τής θεοδικίας.

Τί νά πώ; Θά 'ναι θεολογικά σωστό; Προσπαθώ νά άπαντήσω μέσω τών γνώσεων πού έχω άπ' τήν Σχολή και από «έξωσχολικά» βιβλία. Πόσα δεν ξέρω! Τήν άλλη φορά θά διαβάσω πού πολύ.

Μέσα άπ' τόν πόνο τους βρίσκω τήν ολοκλήρωσή μου. Θεέ μου, σέ εύχαριστώ πού με άξίωσες νά πλησιάσω τόν άνθρωπο, νά δώ τόν πόνο του, νά γλυκάνω τó βασανισμένο του μυαλό, νά παρηγορηθώ από κάποια «δάθη» πού στο κρεβάτι τού πόνου πιστεύουν όλο και περισσότερο. «Δόξα Σοι ό Θεός».

Νά γλυκάνω! Ποιός είμαι εγώ για νά κάνω ένα τέτοιο πράγμα! Έγωϊσμός, φιλαυτία, φιλοδοξία, νά

τί είμαι ἐγώ. Μόνο ὁ Κύριός μας τὰ κάνει αὐτὰ τὰ θαύματα. Ἐγὼ ἀπλῶς προσπαθῶ νὰ ἐκφράζομαι σωστά καὶ νὰ λέω πράγματα ποὺ ἂν δὲν τὰ ἐφαρμόζω ἐγὼ —συμβαίνει συχνὰ αὐτὸ— νὰ κλαίω σπίτι μου. Ἥλιθε! Ἐχεις τὴν Ἀλήθεια καὶ ἐγὼ τὴν συνευθετοποίησες, ἐσὺ παρακούεις. Εἶσαι δέσμιος τῆς δῆθεν ἐλευθερίας σου.

Νιώθω μέσα στοὺς τοίχους τοῦ θαλάμου νὰ ἀγκυλιάζω ὅλο τὸν κόσμον μὲ τὰ μάτια μου. Μπορῶ νὰ προσφέρω τὴν ἀγάπη μου. Εἶμαι δούλος σας! Νὰ σὰς ταῖσω; νὰ σὰς ἐξυπηρετήσω ἀδελφέ μου; Εἴστε ζωντανὲς εἰκόνας τοῦ ζώντος Θεοῦ. Συγχωρῆστε τὴν ἁμαρτωλότητά μου.

Λέγε κάποιος: «ἐμεῖς τὰ ξέρουμε αὐτά». Ὡ, Κύ-

ριε, πόσο ἀμέτρητος εἶσαι; Δεῖξε μὲ τὴν χάρη Σου σὲ αὐτοὺς ὅτι εἶναι ἕνα τίποτα μπροστά Σου. Ἀλλὰ ξέρω· δὲν θέλεις νὰ τοὺς στερήσεις τὴν ἐλευθερία τους. Θέλεις, ἴσως, νὰ σὲ δεχτοῦν μόνοι τους. Νὰ μάθουν ὅτι δὲν μαθαίνεσαι.

Θεωρῶ ὅτι αὐτὸ ποὺ κάνω εἶναι θαυμάσιο. Ἄν πῶ κάτι λαθασμένο; Πάει, δὲν ξελέγεται μετὰ. Οἱ ὅμοι μου γέρνουν. Χρειάζομαι πνευματικὰ ὅπλα. Ταπεινώ-ση καὶ ἀγάπη. Εἶναι τὰ πνευματικὰ δάθρα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι βοηθητικὰ ἐργαλεῖα.

Βοήθησέ με Θεέ μου νὰ ζῶ κατὰ τὰ ἔργα Σου!

Δὲν εἶμαι τίποτα καὶ δὲν ἔχω τίποτα...

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΦΩΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴν σελίδα 54)

των: «Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμῶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσω ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσεὶ μίαν καὶ Ἠλίαν»²². Ἀλλὰ καὶ ἡ θέλησις τῶν διαδόχων καὶ συνεχιστῶν τοῦ κοσμοσωτηρίου ἔργου τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὴν Ἀγίαν Πεντηκοστήν, ἦτο τοσοῦτον ἀνίσχυρος, ὥστε ὅτε ὁ Διδάσκαλός των συνελαμβάνετο ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ «οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον»²³. Τὸ φῶς τοῦτο τὸ θαυμαστὸν παρέλαβον οἱ Μαθηταὶ παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ὅποιος ἄλλοτε ὁμιλῶν²⁴ περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν: «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»²⁵. Ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν διακήρυξιν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου εἶναι «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» ἐν τῇ κυρίᾳ καὶ ἀπολύτῃ σημασίᾳ, οἱ δὲ Μαθηταὶ Του ἐν σχετικῇ τοιαύτῃ²⁶, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ καὶ γνήσιοι ὁπαδοὶ Του, ὡς σημειώνει εἰς τὰς ἐπιστολάς τῆς αἰχμαλωσίας²⁷ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ· ὡς τέκνα φωτός περιπατεῖτε»²⁸. «Ἦνα γέννησθε ἁμεμῖτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκο-λιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ»²⁹. Ὁ Κύριος ὡς φῶς τοῦ κόσμου ἐν ἀπολύτῃ σημασίᾳ εἶναι ἡ πηγὴ, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Ἅγιοι

Ἀπόστολοι ἔλαβον τὸ λαμπρὸν καὶ ἐξαισίον φῶς. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ ἡθικοῦ καὶ πνευματικοῦ φω-τός, τὸ ὁποῖον διαλύει τὰ σκότη τῆς ἀγνοίας καὶ φω-τίζει καὶ ζωογονεῖ τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὡς ὁ ἥλιος εἶναι ἡ ἐστία καὶ ἡ πηγὴ τοῦ φυσικοῦ φωτός ἐν τῷ κόσμῳ, τὸ ὁποῖον φωτίζει καὶ θερμαίνει καὶ ζωο-γονεῖ τὸ σύμπαν. Οἱ δὲ Μαθηταὶ Του ὑπῆρξαν «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» μόνον καθ' ὅσον ἔλαβον τὸ φῶς παρὰ τοῦ Αὐτοφώτου ὄντος, ὡς ἐν τῷ στερεώματι ἡ ἑτερόφω-τος σελήνη λαμβάνει τὸ φῶς παρὰ τοῦ αὐτοφώτου ἡ-λίου, οὐχὶ ὡς Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ ὡς Μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ.

Ὡς οἱ Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου λαβόντες παρ' Αὐτοῦ τὸ φῶς ὑπῆρξαν ὄντως «φῶς τοῦ κόσμου», οὕτω καὶ πᾶς ἄλλος ἀληθὲς χριστιανός, ὡς Μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, λαμβάνει παρ' Ἐκείνου τὸ φῶς καὶ ἀποδίδει ἀναλό-γως καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ προσόντα τοῦ «φῶς τοῦ κόσμου» διαχέων φῶς καὶ ἐξασκῶν ὠφέλιμον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῶν ὁποίων ἔρχεται εἰς σχέσεις.

Ὁ ἀληθὲς Χριστιανὸς εἶναι φῶς τοῦ κόσμου πρῶ-τον, ὡς κατέχων τὴν ἀλήθειαν περὶ τῶν σπουδαιστά-των ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὰ αἰώνια συμφέροντα τοῦ ἀνθρώπου· δεύτερον, ὡς μετέχων τῆς ἐν Χριστῷ νέας φύσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχει ἡθικῶς ἀναπλασθῆ· τρίτον, ὡς ἐπιδρῶν ὠφελίμως καὶ σωτη-ρίως εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Ὁ Χριστιανὸς εἶναι φῶς, ὡς κάτοχος τῆς ἀληθείας, ἀνεξαρτήτως ἂν πολλάκις ἔχη σχηματίσει πεπλανημένas γνώμας περὶ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων. Ἡ κοσμικὴ ἀγνοία εἶναι τελείως ἄσχετος πρὸς τὰς θρησκευτικὰς γνώσεις, τὰς ὁποίας προσεπόρι-σεν εἰς αὐτόν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ, ὅσον καὶ ἂν πλανᾶ-ται πρὸς τὰ κοσμικὰ πράγματα ἕνεκα τῆς ἀμαθίας του, ἐν τοῖς πνευματικοῖς εἶναι ἀσφαλής, διότι κατέχει τὴν ἀλήθειαν.

(Συνεχίζεται)

22. Ματθαίου, 17,4.

23. Ματθαίου, 26,56.

24. Ἰωάννου, 8, 12-29.

25. Ἰωάννου, 8,12.

26. Ἐφεσίους, 3,9: «καὶ φωτίσαι πάντας τις ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

27. Ἐπιστολαὶ τῆς αἰχμαλωσίας ὀνομάσθησαν αἱ πρὸς Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς καὶ Φιλήμονα ἐπιστολαί, αἱ ὁποῖαι ἐγράφησαν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ὅτε ὁ Ἀπό-στολος εὗρίσκετο εἰς τὴν Φυλακὴν (Κολοσσαεῖς, 4,3. Ἐφε-σίους, 3,1. Φιλήμονα, στίχος 13). Βλ. καὶ Ἀντωνίου Γ. Κόμ-που, Εἰσαγωγή εἰς τὰς Ἀγίας Γραφάς, σελ. 75, Κόρινθος, 1959.

28. Ἐφεσίους, 5,8.

29. Φιλιππησίους, 2,15.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ
Δρ. Θεολ., Δρ. Φιλοσ., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

11. Τὰ δικαιώματα τῆς πλειοψηφίας.

Οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ κατανοήσουν πὼς ἡ ἀτιμόσφαιρα ποὺ δημιουργεῖται γύρω μας δὲν εὐνοεῖ τὴν καθαρότητα τῆς εἰκόνας τῆς Ἐκκλησίας στὴ συνείδησι τοῦ λαοῦ. Πολλοὶ παράγοντες, συνειδητὰ ἢ ἀσυναίσθητα, κάνουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ νὰ τὴν ἀμαυρώσουν, νὰ τὴν ἀλλοιώσουν· νὰ ἐπιβληθῇ ἡ ἀποψὶ πὼς ὄχι μόνο εἶναι δῆθεν ἀναχρονιστικὸ νὰ παίρνῃ κανεὶς μέτρα γιὰ νὰ προστατεύσῃ τὴ θρησκευτικὴ συνείδησι τοῦ λαοῦ, ποὺ εἶναι μέρος τῆς προσωπικότητός του, ἀπὸ αὐθαίρετες καὶ μερικὲς φορές θάναυστες ἐπεμβάσεις, ἀλλὰ καὶ πὼς ἡ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας σήμερα δὲν εἶναι τόσο σημαντικὴ, ὥστε νὰ τῆς ἀνατεθῇ οὐσιαστικὴ ὑπευθυνότητα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι ὁποιοδήποτε ὑπαρκτῶν προβλημάτων τοῦ λαοῦ. Καλλιεργεῖται ἡ ἀποψὶ πὼς πρόκειται μᾶλλον γιὰ «ἀντιδραστικὴ δύναμις» γι' αὐτὸ καὶ πρέπει ν' ἀφεθοῦν ἐλεύθερες οἱ ξένες προπαγάνδες καὶ νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ κάθε ἀντίδρασι. Ἔτσι θὰ ἐπιβάλουμε καὶ τὸ «σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμησι» ἀπὸ μέρους ἐκείνων ποὺ θρίσκονται πίσω ἀπ' αὐτές!

Στὴ συνέχεια τῆς παρεμβάσεώς μου κατὰ τίς «Ἡμερίδες» περὶ «θρησκευτικῆς ἐλευθερίας», ποὺ ὅπως ἀναφέραμε, ὁργανώθηκε ἀπὸ δικούς μας παράγοντες ποὺ καταπιάνονται μὲ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα ἀνέφερα:

«Λοιπὸν, θὰ ἤθελα νὰ παρακαλέσω νὰ στραφῇ ἡ προσοχή μας σ' ἓνα τεράστιο θέμα, ποὺ δημιουργεῖται καὶ στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία, μὲ τὸ ὁποῖο ἀσχολήθηκε καὶ τὸ Εὐρωκοινοβούλιο. Πρόκειται γιὰ τὰ θρησκευτικὰ δικαιώματα καὶ τὴν προστασία τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, ὄχι τῶν μειονοτήτων, ἀλλὰ τῶν μεγάλων μαζῶν θὰ ἔλεγα, τῆς πλειοψηφίας, ποὺ καταπατοῦνται παράφορα ἀπὸ τίς «θρησκευτικὲς» μειονότητες· μάλιστα ὄχι ἀπὸ ἄτομα... ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ δόγμα (σχετικὰ μὲ τὸ εἰδικὸ ψήφισμα τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου διτ. διδῶν μίας «Πνευματικὸς διασμός» νέες «αἱρέσεις» μὴ πραγματικὴ ἀπειλή»).

Θὰ σᾶς ἀναφέρω χαρακτηριστικὰ γιὰ νὰ δῆτε πὼς συμφωνοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ ομάδες σὲ ὀρισμένα ζητήματα:

Ὁ Μαχαράτζι λέει: «Αὐτὸ ποὺ κάνει ὁ Μαχαράτζι

εἶναι πάντοτε γιὰ τὸ καλὸ μας». Ὁ Πραπουάτα: «Οἱ πράξεις τοῦ Κυρίου, δηλαδὴ τοῦ ἑαυτοῦ του, εἶναι καλὲς καὶ δίκαιες, μολονότι πολλὲς φορές μπορεῖ νὰ φαίνωνται ἀνήθικες ἢ ἄδικες». Ὁ Ρὸν Χάμπарт ἀπὸ τὴ σαηεντόλοτζυ ὅριζε τοὺς ὁπαδούς του: «ὀρκίζομαι νὰ τιμωρῶ μὲ ὅλες μου τίς δυνάμεις ποὺ διαθέτω, ὅποιοι-δήποτε κακομεταχειρίζεται τὴ σαηεντόλοτζυ» κ.τ.λ., καὶ ἡ φρικτὴ φράσι: «ποτὲ μὴ φοδᾶσαι νὰ προξενήσης πόνο σὲ κάποιον ἄλλο γιὰ μιὰ δίκαιη ὑπόθεσι» καὶ φυσικὰ ὁ ἴδιος καθορίζει πότε μιὰ ὑπόθεσι εἶναι δίκαιη...

Π.: Μὲ συγχωρεῖτε, αἰδεσιμώτατε, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν εἰσαγωγικὴ μου ὁμιλία ἐπήρατε μερικὲς φράσεις, ἀλλὰ τὴ βασικὴ μου, ὅτι δὲν θὰ εἰσέλθουμε στὶς θρησκευτικὲς διδασκαλίες τῶν θρησκειῶν...

Α.: Ναί, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε...

Π.: Εἶμαι ὑποχρεωμένη νὰ σᾶς τὴν ὑπενθυμίζω...».

Σχολιάζοντας τὸ δεῦτερο αὐτὸ σημεῖο παρατηροῦμε πὼς τὰ λεχθέντα δὲν ἀνεφέροντο μόνο στὸ βασικὸ θέμα «θρησκευτικὴ ἐλευθερία», ἀλλὰ εὐρίσκοντο σὲ ἀπόλυτη ἁρμονία μὲ τίς δύο εἰσηγήσεις τῶν ξένων ὁμιλητῶν ποὺ προηγήθηκαν καὶ στὶς ὁποῖες ἀναφερθῆκαμε. Οἱ ομάδες αὐτές, ἡ «Ράτζ Γιόγκα» τοῦ Μαχαράτζι, ἡ «Ἐνωσι τῆς συνειδήσεως τοῦ Κρίσνα» τοῦ Πραπουάτα, ἡ Σαηεντόλοτζυ τοῦ Ρὸν Χάμπарт καὶ πολλὲς ἄλλες, καταπιέζουν τοὺς δικούς τους ὁπαδούς καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐξοντώσουν τοὺς ἄλλους: στοὺς ὁπαδούς τους δὲν ἐπιτρέπουν ἐλευθερία συνειδήσεως, ἐλευθέρᾳ σκέψι καὶ ἔκφρασι, ἐνῶ ἀπειλοῦν ὅτι θὰ τιμωρήσουν μὲ ὅλες τους τίς δυνάμεις ἐκείνους ποὺ θὰ τολήσουν ν' ἀσκήσουν ὁποιαδήποτε κριτικὴ, γιὰτὶ «κακομεταχειρίζονται» μιὰ «δίκαιη ὑπόθεσι»!

Ἔτσι ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία δὲν μπορεῖ νὰ ἐξετασθῇ χωρὶς ταυτόχρονα νὰ ἐρευνηθῇ καὶ τὸ περιεχόμενο μιᾶς θρησκείας, ἀν δηλαδὴ ἡ θρησκεία αὐτὴ σέβεται τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία τῶν ἄλλων ἢ μήπως τὸ δόγμα τῆς καὶ οἱ πρακτικὲς τῆς (στὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας ἀσκήσεως τῆς λατρείας) ἀπειλοῦν νὰ ἐξουδετερώσουν ἀκόμη καὶ βίαια, κάθε ἐναντίον τους κριτικὴ ἢ καὶ κάθε διαφορετικὴ θρησκευτικὴ ἀντίληψι, τὴν

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 39 ΤΟΥ ΥΠΟ ΨΗΦΙΣΗ ΝΕΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ *

Τοῦ Πρωτοπρ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ
Διευθυντοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου Πατρῶν

Β' ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ:

Ὁ ἀντικειμενικὸς ἀναγνώστης μὲ τὴν πρώτη συγκριτικὴ ἀνάγνωση τῶν δύο κειμένων προφανῶς ἐκτιμᾷ, νομίζω, ὅτι οἱ προκύπτουσες διαπιστώσεις εἶναι θλιβερὲς καί, φυσικά, ἐπιζήμιες ἀφοῦ ἔχομε:

— Προσπάθεια ἐν ψυχρῷ ἰσοπέδωσης τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μὲ τὶς διάφορες ὁμολογίες.

— Ἐπιπεδοποίηση τοῦ Ὁρθοδόξου Κληρικοῦ στὸ ὅποιο ἐπίπεδο ἐκπρόσωπου ἄλλο δόγματος (χίλιαστοῦ, Γκουρου κ.ἄ.).

— Ἀδιαφορία καὶ περιφρόνηση πού στὴν οὐσία εἶναι ἄρνηση προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν καὶ συμβολῆς τοῦ Ὁρθοδόξου κληρικοῦ ὄχι μόνον γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τῶν κρατούμενων μὰ καὶ γιὰ τὴν ὅποια πρὸς αὐτοὺς συμπαράσταση πού ἀποβλέπει στὴν ἀνετώτερη διαβίωσή τους καὶ ὅπωςδῆποτε συμβάλλει στὴν ἀρμονικώτερη ἐπικοινωνία τους μὲ τὸ Διευθυντὴ καὶ τὸ λοιπὸ προσωπικὸ τῶν φυλακῶν.

— Ἀποξένωση τοῦ ἱερέως ὄχι μόνον ἀπ' τὰ προσωπικά μὰ καὶ ἀπ' τὰ οἰκογενειακά, ἴσως, προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁ κρατούμενος κ.ἄ.

Καὶ διερωτᾶται κανεὶς: Ἄραγε τόσο ἀνώφελος ἔχει ἀποδειχθεῖ ὁ ρόλος τοῦ Ὁρθοδόξου ἱερέως μέσα στὶς φυλακές; Ἄς ἐρωτηθοῦν καὶ πάλι οἱ κρατούμενοι.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 45 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 τεύχους.

ὅποια αὐθαίρετα χαρακτηρίζουν «ἄδικη».

Αὕτη εἶναι ἡ δική μας ἄποψι περὶ «θρησκευτικῆς ἐλευθερίας». Ἀλλὰ στίς «Ἡμερίδες» «περὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας» θρησκευτικὴ ἐλευθερία δὲν ὑπῆρχε: μπορούσαν ἐλεύθερα νὰ ἐκφραστοῦν μόνον οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἑτεροδόξων, πού συνιστοῦσαν τὸ ἀκροατήριον (πλὴν μερικῶν ἐξαιρέσεων), ὅσοι ἐστράφησαν ἐναντίον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ κατὰ τῆς ὑφισταμένης ἐλληνικῆς νομοθεσίας¹ φυσικά καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἑταιρίας «Σκοπιά». Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ οἱ κληρικοὶ τῆς εὐρίσκοντο στὸ ἐδώλιο τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἡ «ἀπολογία» τους ἐπετρέπετο μόνον στὴν περίπτωσι πού θὰ συμφωνοῦσε μὲ τὴν περὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἄποψι τοῦ προεδρείου!

Κύριε Ὑπουργέ,

Προσωπικὰ δυσκολεύομαι νὰ δεχθῶ ὅτι ὑπάρχουν Ἕλληνες Ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ πού σκόπιμα κατασκεύασαν τὸ ἄρθρο 39 τοῦ ὑπὸ ψήφισι Σ.Κ. Ὅμως, φαίνεται ὅτι οἱ συντάκτες τοῦ ἄθελά τους, ἴσως, ἔγιναν ὄργανα ἐκθεμελιωτικῶν γιὰ τὴν πατρίδα μας σκοτεινῶν δυνάμεων, πού, δυστυχῶς, καιροφυλακοῦν σὲ κάθε εὐκαιρία νὰ μᾶς πλήττουν ὥς Ἕλληνορθόδοξους μὲ τὸν Α' ἢ Β' τρόπο. Ἄς παύσουμε ἐπὶ τέλους νὰ τείνουμε εὐήκοον οὖς στὶς καταστρεπτικὲς κραυγὲς τοῦ στεῖρου ἀθεϊσμοῦ καὶ τοῦ παθιασμένου ἀνθελληνισμοῦ γιὰ νὰ κρατηθεῖ αὐτὸς ὁ τόπος καὶ γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν ἱστορικὴ του πορεία.

Εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη κ. Ὑπουργέ, νὰ ἀπομωνοθοῦν οἱ «ἔνοχες συνειδήσεις», γιὰ νὰ δανεισθοῦμε τὴ φρασεολογία τοῦ Σάρτρ, τῶν ὁποίων ἄλλοτε μὲν ἡ ἐπηρμένη κουφρότητά τους, ἄλλοτε δὲ οἱ ἀνηλικιώτες καὶ ἀνώριμες ιδέες τους ἢ καὶ ἡ δῆθεν πολυσυλλεκτικότητα τῶν ιδεῶν καὶ ἀρχῶν τους ὄχι ἀπλᾶ ἀποχρωματίζουν τὴν Ἕλληνορθόδοξη ταυτότητά μας ἀλλὰ κυριολεκτικὰ σπάζουν τοὺς ἀρμούς τοῦ Ἑθνους προκαλώντας στὸν Ἕλληνα ψυχικά καὶ πνευματικά ρήγματα ἀλλὰ καὶ ἀηδία καὶ δικαιολογημένη, νομίζω, ἀποστροφή καὶ ἀντίδραση.

Οἱ θεσμικὲς ἀγκυλώσεις πού προκαλοῦν ὀρισμένοι «νεοφώτιστοι» μὲ τὴν προκλητικὴ ἐλαστικοποίηση στὰ

Ἡ διαπίστωσί μας εἶναι σημαντικὴ γιὰ τὸ ποιμαντικὸ μας ἔργο σήμερα: Πρέπει σὰν κληρικοὶ νὰ ἔχομε ὑπ' ὄψιν μας πὼς ἡ φωνή μας δὲν εἶναι πάντοτε ἐπιθυμητή, ἀκόμη καὶ ὅταν γίνεται λόγος γιὰ θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Καὶ ἂν παρὰ ταῦτα ὑψωθῇ καὶ «κινδυνεύει» νὰ γίνῃ πειστικὴ καὶ νὰ «χαλάσῃ» τὰ σχέδια, τότε μπορεῖ καὶ νὰ μᾶς ἀφαιρεθῇ ὁ λόγος. Πρέπει λοιπὸν νὰ προετοιμάσουμε τὸ ποίμνιον νὰ μπορῇ νὰ «σταθῇ» καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴ θρησκευτικὴν του ταυτότητα, ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσι πού θὰ ὀργανωθῇ ἡ κοινωνία μας μὲ δάσι τὴν ἰδεολογία τῶν ἀνθρώπων πού ὄχι μόνον δὲν σέβονται, ἀλλὰ οὔτε ἐπιθυμοῦν καί, ἐπομένως, οὔτε θὰ ἐπιτρέπουν νὰ ἀκούγεται ἡ φωνή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΝΑΟ Κ/ΠΟΛΕΩΣ

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ

ΥΦΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ — ΠΑΤΡΙΑΧΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Ἀπὸ λεπτομερῆ πίνακα ποὺ περιλαμβάνεται στὸ ἔργο τοῦ Παναγιώτη Ἀντωνέλλη «Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ»¹¹, παρατηροῦμε ὅτι στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ προάγονται διαδοχικὰ ἀπὸ ὅλες τὶς θέσεις τοῦ ἀναλογίου οἱ Πρωτοψάλτες, οἱ Λαμπαδάριοι καὶ οἱ Δομέστικοι.

Ἔτσι διατηρεῖται διαδοχικὰ ἡ Πατριαρχικὴ Παράδοση καὶ τὸ Ὑφὸς τὸ Πατριαρχικὸ στὴν ψαλμωδία, ποὺ εἶναι ἄγραφο καὶ ποὺ μεταδίδεται μόνον μὲ τὴν

ἀκοή. Εἶναι δὲ τὸ ὕφος αὐτὸ «ἰδιόζων, ἀσύλληπτον, ἄνθος μουσικόν, ποὺ τὸ ἐστήριξεν ἡ παράδοση καὶ τὸ περιποιήθηκε καὶ διεμόρφωσε μακρὰ καὶ ἔνδοξη πλειὰς ἱεροψαλτῶν ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια, γιὰ νὰ φθάσει στὴν ἐποχὴ μας γεμάτο γοητεία καὶ κατάνυξη»¹² μᾶς λέγει ὁ μουσικολόγος ἱατρός Γ. Λουῖζος στὴν Ἑπετηρίδα τοῦ Συλλόγου Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Καὶ ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Ἰωσηφίδης σὲ ἄρθρο του ἐπίσης στὴν Ἑπετηρίδα τοῦ Συλλόγου Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς γράφει: «Τὸ Πατριαρχικὸν ὕφος, ἀνάγει τὴν πηγὴν τοῦ διαδοχικῶς εἰς τοὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωση χρόνους. Ἐπειδὴ δὲ μόνον οἱ μουσικοδιδάσκαλοι

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 46 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τεύχους.

11. Παναγιώτου Ἀντωνέλλη, Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ, Ἀθῆναι 1956, σελ. 144, Παραστατικὸς Πίναξ.

12. Γ. Κ. Λουῖζου, Ἀναμνήσεις ἐνὸς Κανονάρχου τοῦ Π. Ναοῦ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς «Ἑπετηρίδα τοῦ Συλλόγου Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς», Ἀθῆναι 1970, σελ. 136.

πιστεύματα καὶ στίς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας καὶ οἱ ὅποιοι, δυστυχῶς, φαίνεται νὰ θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὡς «κλητοὺς» τῆς ἱστορίας τοῦ Ἔθνους μας, δυναμιτίζουν τὰ ἐρείσματα ποὺ στηρίζουν χωρὶς νὰ προάγουν τὴ δομὴ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἐνῶ — ἅς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ σημειώσω — στὴν Κυβέρνηση ὅλα αὐτὰ χρεώνονται, ἂν ὄχι ὡς μεθοδευμένη στρατηγικὴ, πάντως ὡς λάθη καὶ μάλιστα σκόπιμα! Γιατί; Ποιοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ εὐκαίρως ἀκαίρως σερβίρουν τέτοιες «προοδευτικὲς» εἰσηγήσεις; Ἄραγε δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι οὔτε τέτοιο δικαίωμα ἔχουν μὰ οὔτε καὶ τὴν Κυβέρνηση καὶ τὸ κυβερνῶν κόμμα, ποὺ ὑποτίθεται ὅτι στηρίζουν καὶ ἀγαποῦν, ἐπιτρέπεται νὰ ὀδηγοῦν σὲ τέτοια ὀλισθήματα; Καὶ δὲν καταλαβαίνουν ὅτι εὐτυχῶς ὑπάρχουν ἀκόμη σ' αὐτὸν τὸν τόπο δυνάμεις ποὺ χωρὶς κραυγὲς φανατισμοῦ ἀντιστέκονται οὐσιαστικὰ καὶ θὰ ἀντιπαραταχθοῦν ἐντονώτερα σὲ κάποια κρίσιμη ὥρα;

Ὅσοι διαθέτουν κοινὸ νοῦ, ἂν μὴ τί ἄλλο, τουλάχιστο δὲν ὑποτιμοῦν αὐτὲς τὶς δυνάμεις. Ὅλοι ὅσοι ἔχουν μερίδιο εὐθύνης ἅς ἀντιληφθοῦν ὅτι ὁ τίτλος τοῦ κατεδαφιστῆ δὲν εἶναι καὶ τόσο τιμητικὸς καὶ φυσικὰ δὲν ταυτίζεται μὲ ἐκεῖνον τοῦ ἀληθινὰ προοδευτικοῦ.

Γ' ΠΡΟΤΑΣΗ:

Ἡ πρότασή μου εἶναι ὅχι μόνον νὰ π α ρ α μ ε ί ν ε ι ἔ λ ε ὑ θ ε ρ ο ς ὁ Ὁρθόδοξος Κληρικὸς νὰ ἐνεργοποιεῖται πομπαντικὰ μέσα στὸ δύσκολο χῶρο τῶν

φυλακῶν ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνισχυθεῖ ἀκόμη ὁ ρόλος του μὲ τὸν νέο Σ.Κ. σὲ μιὰ στιγμὴ μάλιστα ποὺ σὲ διεθνῆς ἐπίπεδο ὁργανώνεται ὁ θεσμὸς τοῦ Ἱερέως τῶν φυλακῶν. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι Διεθνῆς σύνδεσμος ἐφημερίων φυλακῶν (IPCA) ἐγκαινιάσθηκε τὸν Αὐγούστο τοῦ 1985 καὶ στὸ τέλος τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου ἐφημερίων φυλακῶν ποὺ ἔγινε στὸ Οἰκουμενικὸ Ἰνστιτούτο στὸ BOSSEU τῆς Ἑλβετίας.

Πρόσφατα πρότεινα καὶ ἐπαναλαμβάνω καὶ μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία:

α) Νὰ ὁρισθεῖ ἐπίσημα σ ύ ν δ ε σ μ ο ς τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν Πολιτεία (Υπουργεῖο Δικαιοσύνης) γιὰ μιὰ πιὸ μελετημένη καὶ ὁπωσδήποτε ἀποτελεσματικώτερη παρουσία καὶ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας στὸ χῶρο τῶν φυλακῶν καὶ στίς οἰκογένειες τῶν φυλακισμένων.

β) Νὰ κληθεῖ καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ μετάσχει ἐνεργὰ καὶ ισότιμα στὴ συζήτηση καὶ στίς ἀποφάσεις γιὰ τὴν ἐπικείμενη ἀλλαγὴ τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος, καὶ

γ) Ὅσοι Κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ὁρισθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία γιὰ νὰ διακονήσουν στὸ ἔργο τῶν φυλακῶν νὰ ἔχουν κάποια εἰδικὴ κατάρτιση καὶ ἐμπειρία καὶ ὁπωσδήποτε νὰ τοὺς γίνεται σοβαρὴ καὶ προσεγμένη σχετικὴ ἐπιμόρφωση.

(Τέλος)

του Πατριαρχικού Ναού ήσαν οι γνωστοί και ειδήμονες της αρχαίας σηματοδωφώνου γραφής, και εκ παραδόσεως έδιδασκαν και διεδίδασκαν την εκτέλεσιν των μουσικών μελών της Βυζαντινής εποχής, δια τουτο επέτυχον να διακρατήσουν επί αιώνας ολοκληρούς την ιεράν κληρονομίαν του πνευματικού θησαυρού των Βυζαντινών»¹³.

Επίσης, για το Πατριαρχικό ύφος, στην Έκκλησιαστική Αλήθεια του έτους 1901 του Πατριαρχείου διαβάζουμε: «Το ύφος τουτο —δηλ. ή κατάλληλος παράστασις έν τή άπαγγελία της μελωδίας— ήτο τεθησαυρισμένον μετά την άλωσιν έν τοίς μουσικοίς χοροίς του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ένθα έξαιρετικώς διέλαμπε» και τουτο διότι έν τή Μεγάλη Έκκλησία κατά πάσαν σχεδόν εποχήν ύπήρχον οι έπιφανέστεροι των μουσικών, οτινες διαδοχικώς παραλαμβάνοντες διετήρουν πάντοτε γνήσιον και άνόθευτον σχετικώς το λεγόμενον πατριαρχικόν ύφος, το ένσταλάζον βάλαμον, όπερ άναντιρρήτως ύπάρχει το σκοπιμώτερον τέλος της ιεράς ύμνωδίας. Το Πατριαρχείον Κωνσταντινουπόλεως όπως διεκράτησεν άνόθευτον μετά την άλωσιν και το μουσικόν ύφος· ό δέ πατριαρχικός ναός έχρησίμευεν ως διδασκαλείον του ύφους, της γνησιωτέρας δηλονούν άπαγγελίας των εκκλησιαστικών μελών»¹⁴.

Τή διατήρηση του ύφους και της εκτέλεσης της Βυζαντινής Μουσικής μέσα στον Πατριαρχικό Ναό μάς αποδεικνύει ακόμη και σήμερα ή ψαλμωδία που εκτελείται με σα έκεί, γιατί είναι ή πιο συντηρητική από κάθε άλλο ναό. Αυτό φαίνεται πολύ εύκολα, αν άκούσει κανείς με προσοχή τους τελευταίους δίσκους των Πατριαρχείων «Τά πάθη τά σεπτά» και «τους Χαιρετισμούς με την Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως». Είς το φυλλάδιο δέ που συνοδεύει τους δίσκους ό μουσικολόγος Δρ. Γρ. Στάθης αναφέρει: «... ή προτίμηση των μελών εκείνων που ή λειτουργική πράξη καθιέρωσε σαν τά δοκιμώτερα μέσα για την μυσταγώγηση των πιστών, καθιστούν την Ψαλτική στο Οικουμενικό Πατριαρχείο ύποδειγματική λατρευτική μουσική. Η εύρυθμία, ή απλότητα, ή λιτότητα, είναι χαρίσματα για την εκκλησιαστική ψαλμωδία. Η μουσική αυτή σε άγγίζει, σε κατανύγει, σε έκφράζει. Είναι ή μουσική αυτή άπ' τά σπλάχνα της Όρθοδοξίας, που μπορείς στίς φτερούγες των ήχων της ν' άφήσεις τή δέησή σου ή τή δοξολογία σου, τή θλίψη σου ή τή χαρά σου για ν'

άνεθούν στον ούρανό». «... Πρέπει ακόμα να σημειωθεί έδώ ότι ή μουσική, σαν συγκεκριμένη σύνθεση ή προσωπική δημιουργία, των μελών της Μ. Έβδομάδος είναι το κατά παράδοση «εκκλησιαστικόν ύφος της Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας», όπως επιδλήθηκε στο Β' ήμισυ του ΙΗ' αιώνα άπ' τους μεγάλους μελουργούς Πέτρο Λαμπαδάριο τον Πελοποννήσιο, Ιάκωβο Πρωτοψάλτη και Πέτρο Βυζάντιο και ολοκληρώθηκε άπ' τον Γρηγόριο Πρωτοψάλτη. Στην άσματική αυτή παράδοση έχουμε μια συνύπαρξη βυζαντινών και μεταβυζαντινών μελών. Μια σειρά μεγάλων Πρωτοψαλτών της Μ. Έκκλησίας, άπ' το 1821 και δώθε, δηλαδή ό Κωνσταντίνος Βυζάντιος, Γεώργιος Ραιδεστηνός Β', Γεώργιος Βιολάκης, Ιάκωβος Ναυπλιώτης, Κωνσταντίνος Πρίγγος και Θρασύδουλος Στανίτσας διαμόρφωσαν με καλλωπισμούς την παράδοση αυτή που τελικά αποκρυσταλλώθηκε με την έκδοση του ψαλτικού βιβλίου «Η Αγία και Μεγάλη Έβδομάς» του Κ. Πρίγγου (Β' έκδ. 1969). Το βιβλίο αυτό ήταν το βασικό κείμενο στα πατριαρχικά ψαλτικά ανάλογια την Μ. Έβδομάδα του 1981 που ήχογραφήσαμε»¹⁵.

Αλλά και σε συνέντευξή του στο Λονδίνο ό μουσικολόγος Δρ. Γρ. Στάθης στο Ραδιόφωνο μάς είπε τά εξής: «Η Βυζαντινή μουσική έχει μια ιδιαιτερότητα στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αυτή την ιδιαιτερότητα την έκφράζουν με τον καλλίτερο δυνατό τρόπο ό Πρωτοψάλτης και Λαμπαδάριος μαζί με τους βοηθούς τους, οι όποιοι είναι φορείς μιας αδιάκοπης παραδόσεως. Εκείνο που πιο πολύ τους ένδιαφέρει είναι όχι τόσο να εύχαριστήσουν το εκκλησίασμα, αλλά να βοηθήσουν στη δημιουργία μιας καταनुκτικής ατμόσφαιρας μέσα στο ναό, και είναι να μη ταράζουν κάτι από αυτά που βρήκαν παραδεδομένα. Επίσης ένα στοιχείο που πρέπει να τονισθεί ότι μερικά ψάλματα που είναι καθιερωμένα από παλιά να ψάλλωνται έτσι, συνεχίζουν και ψάλλωνται κατά τον ίδιο και άμετάβλητο τρόπο, κάτι που δέν μπορεί να το συναντήσει κανείς έξω από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, στίς άλλες εκκλησίες»¹⁶.

Με την εύκαιρία δέ του θανάτου του άειμνήστου Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδη, μεταδόθηκε στίς 16 του Φλεβάρη του 1985 από την Έκπομπή της ΕΡΤ 1, στο Πρόγραμμα «Από την Όρθόδοξη και Ανατολική Παράδοση» του Λυκούργου Άγγελόπουλου, συνέντευξη του δικηγόρου και μέλους του χορού του Καθεδρικού Ναού Άθηνών και της Έλληνικής Βυζαντινής Χορω-

13. Νικολάου Ίωσηφίδου (Πρωτοπρεσβυτέρου), Οι Μουσικοί Χοροί του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, εις «Επετηρίς του Συλλόγου Φίλων Βυζαντινής Μουσικής», Άθήναι 1970, σελ. 123.

14. Έκκλησιαστική Αλήθεια 1901, τεύχος Γ', σελ. 197. Παράρτημα.

15. Παραγωγή: Έλληνικό Πολιτιστικό Κέντρο Λονδίνου. Έδρα: Άθήναι.

16. Συνέντευξη Γρηγορίου Στάθης. Αναμετάδοση από την Ραδιοφωνική Έκπομπή της Σουηδικής Ραδιοφωνίας «Σήμερα», Πάσχα 1982.

δίας Ἑλλάδος Ἀνδρέα Χρόνη, ὁ ὁποῖος μεταξύ ἄλλων εἶπε τὰ ἐξῆς ἀπὸ τῆς ἐντυπώσεως του στὸν Πατριαρχικό Ναό: «... θέλω νὰ ἐκφράσω τὴν συγκίνησή μου γιὰ τὴν εὐκαιρία ποὺ μοῦ δίνεται καὶ μάλιστα μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴν Ἐκπομπὴ νὰ πῶ λίγα λόγια... ἦταν Σεπτέμβριος τοῦ 1981, ὅταν ἐξεπλήρωσα ἕνα παλαιὸ ὄνειρό μου, ποὺ εἶναι φαντάζομαι καὶ ὄνειρο κάθε Ἑλλήνα, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅσων ζοῦν κοντὰ στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ ἀναλόγιο, νὰ ἐπισκεφθῶ δηλαδὴ τὴν Βασιλίδα τῶν Πόλεων, τὴν Κωνσταντινούπολη, νὰ γονατίσω κι ἐγὼ στὴν Ἀγία Σοφία καὶ νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ νὰ προσκυνήσω τὸ Φανάρι. Θυμᾶμαι ἦταν 14η Σεπτεμβρίου, ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ὅταν πῆγα στὸ Πατριαρχεῖο. Ἦταν πρῶτ' καὶ ὑπῆρχε λίγος κόσμος στὸν Πατριαρχικό Ναὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Χοροστατοῦσε ὁ Πατριάρχης, πλησίασα μὲ δέος καὶ τράκ στὸ δεξιὸ ἀναλόγιο, διαβαζόταν τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ ὁρθοῦ. Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς θείας Λειτουργίας, ὅσον καὶ τῆς Τελετῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, εἶχα φοβερὴ συγκίνηση, ἀλλὰ καὶ φοβερὸ τράκ. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἡ ἀνέση καὶ ἡ ἀπλότητα μὲ τὴν ὁποία ἔψαλε καὶ διηύθυνε ὁ Νικολαΐδης. Τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη δὲν θάταν ὑπερβολὴ νὰ τὸ πῶ γνώριζα ἕνα καινούργιο τρόπο ψαλσίματος, τὸν ἀπλό, τὸν ἀπέριττο, τὸν σεμνὸ τρόπο, τὸν χωρὶς αὐτοσχεδιασμούς, χασμωδίες, ἐπιδραδύνσεις καὶ κορῶνες, καὶ τὸ κυριώτερο τὸν γοργὸ καὶ σύντομο ρυθμὸς»¹⁷.

Ἐπίσης γιὰ τὴν σημερινὴ ψαλμωδία στὸν Πατριαρχικό Ναὸ καὶ ὁ Δ. Παπαδέας γράφει σὲ ἄρθρο του στὰ Ἱεροψαλτικά Νέα τὰ ἐξῆς: «Κυκλοφοροῦν φήμες, ὅτι δῆθεν σήμερα τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινούπολης δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴν γνήσια ψαλτικὴ παράδοση, αὐτὸ εἶναι κακοήθεια καὶ δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα... Ἐὰν κάποιος ἀμφισβᾷ αἰς πάει στὴν Πόλη νὰ προσκυνήσει καὶ νὰ ἐκκλησιασθεῖ στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναὸ, χωρὶς νὰ παραλείψει νὰ παρακολουθήσει καὶ μιὰ τούρκικη ἀκολουθία σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πολυάριθμα Τζαμίὰ τῆς Πόλης καὶ αἱ συγκρίνει τὰ φαλλόμενα μὲ αὐτὰ ποὺ φάλλουν οἱ πλείστοι τῶν ἐξ Ἑλλάδος Ἑλληνες φάλτες. Μὲ λύπη μου καὶ παρρησία σὰς δηλώνω ὅτι τὸ ἄκουσμα πολλῶν ἀπὸ τοὺς ἐδῶ συναδέλφους, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ μερικῶν ἐπιφανῶν, μοῦ θυμίζει τὸ ἄκουσμα μιᾶς τούρκικης ἀκολουθίας ποὺ ἔτυχε νὰ παρακολουθήσω στὸ Σουλεϊμανιὲ Τζαμί. Τοῦναντίον οἱ φάλτες τοῦ Πατριαρχείου καὶ οἱ Κωνσταντινουπολίτες γενικώτερα, ἐπειδὴ γνωρίζουν καὶ τὴν τούρκικη μουσικὴ, ποτὲ δὲν κά-

νουν σύγχυση, ὅπως ἐμεῖς οἱ ἐξ Ἑλλάδος Ἑλληνες φάλτες»¹⁸.

Τὸ Πατριαρχικὸ ὄφος μεταδίδεται, ὅπως εἶπαμε μόνο μὲ τὴν ἀκοή. Αὐτὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀγγελος Βουδούρης σὲ μελέτῃ του στὴν Ὁρθοδοξία τὸ ἔτος 1934, ποὺ λέγει: «Ἡ μουσικὴ τέχνη καὶ ὑπὸ τὴν νέαν γραφὴν, ἀπαιτεῖ τὴν δ ι α ζ ὡ σ η ς φ ω ν ῆ ς δ ι δ α σ κ α λ ί α ν»¹⁹.

Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Πρίγγος στὸν πρόλογό του τῆς Μουσικῆς Κυψέλης, χαρακτηρίζει τὸ ὄφος τὸ Πατριαρχικὸ «σεμνὸ, ἀπέριττο, μυστικοπαθὲς»²⁰, καὶ γιὰ τὴν μετάδοσή του μὲ τὴν ἀκοή μᾶς λέγει στὴν ἀπαθανατίζουσα τὴν φωνὴ του κασσέτα ὁ ἴδιος τὰ ἐξῆς: «...διότι σὰ σὰς ἂν τὰ πῶ καὶ τ ἄ κ ο ὗ σ ε τ ε, θὰ τὰ λέτε μεθαύριο σὰν κι ἐμένα». Καὶ ἄλλη φορὰ πάλι: «...μπράβο ρὲ Μήτηρ, ὥραϊα τὰ κατὰφερες' μὰ ἐσὺ μὲ μιμνεῖσαι χωρὶς νὰ μ' ἔχεις ἄ κ ο ὗ σ ε ι' μπράβο παιδί μου, φαίνεται ὅτι εἶσαι γεννημένος γιὰ ψάλτης»²¹. Καὶ ἄλλοτε πάλι μᾶς διηγήθηκε ὁ ἴδιος: Σ' ἕνα ταξίδι του στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ μετὰ ἀπὸ μιὰ Λειτουργία μαζεύτηκαν στὸ τέλος στὴν αἴθουσα τοῦ ναοῦ οἱ φάλτες καὶ συζητοῦσαν γύρω ἀπὸ τὴν ψαλτικὴ τέχνη. Ὅπως συνήθιζε, τοὺς ἔψαλε μερικὰ μαθήματα. Οἱ ἀκροατές του Πρωτοψάλτες κ.λπ. τοῦ εἶπαν σὲ μιὰ στιγμὴ νὰ ψάλλουν κι αὐτοί, νὰ τοὺς ἀκούσει, γιὰ νὰ τοὺς πεῖ τὴ γνώμη του. Πράγματι ἔψαλαν κι αὐτοὶ διάφορα μαθήματα καὶ στὸ τέλος περιμέναν ὅλοι ν' ἀκούσουν τὴν γνώμη τοῦ μεγάλου Δασκάλου ποὺ τοὺς εἶπε: —Βρὲ παιδιά, ὅλοι σας καλλίφωνοι εἴσθε, ὅλοι σας μουσικὰ ξέρετε, ὅλοι σας στίς ἐκκλησιαστικὰς ψάλλετε, ἀλλὰ Ψάλτες δὲν εἴσθε. Γ ι α τ ι: Γιατὶ δὲν ΑΚΟΥΣΑΤΕ. Καὶ γιὰ νὰ γίνει πιὸ ἀντιληπτὸς χρησιμοποιοῦσε τὴν παρομοίωση μιᾶς ξένης γλώσσας καὶ τῆς προφορᾶς τῆς, ποὺ δὲ γράφεται καὶ οὔτε διαβάζεται, παρὰ μόνο μὲ τὸ ΑΥΤΙ ἀποκτάται.

Ἀκόμα, ὁ Παναγιώτης Ἀντωνέλλης στὸ διδρίλιό του «Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ» γράφει σχετικὰ γιὰ τὸ ὄφος: «τὸ ὄφος εἰς τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν εἶναι κάτι τὸ αὐλὸν καὶ ἀσύλληπτον»²².

(Συνεχίζεται)

18. Δ. Παπαδέα (ἀγιογράφου καὶ ψάλτου ἰ. ναοῦ Ἀγίας Τριάδος Καλαμάτας), Οἱ Συνάδελφοι γράφουν, εἰς Ἱεροψαλτικά Νέα, Ἀθήναι, ἀριθμ. 247.

19. Ἀγγέλου Βουδούρη, Οἱ Μουσικοὶ Χοροὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς κάτω χρόνους, εἰς Ὁρθοδοξία 9 (1934) 346 (Καὶ ἀνάτυπον 1935, σελ. 6).

20. Κωνσταντῖνου Πρίγγου, Ἡ Πατριαρχικὴ Φόρμιγξ - Μουσικὴ Κυψέλη, Κωνσταντινούπολις 1952, σελ. 5.

21. Κωνσταντῖνου Πρίγγου, Κασσέτα ἀπαθανατίζουσα τὴν φωνὴν του (ιδιωτικὴ λήψις).

22. Παναγιώτου Ἀντωνέλλου, Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ, Ἀθήναι 1956, σελ. 20.

17. Ἀνδρέα Χρόνη, Συνέντευξις στὴν ἐκπομπὴ τῆς ΕΡΤ 1, 16.2.1985, «Ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον καὶ Ἀνατολικὴν Παράδοξον» (Παρουσίασις: Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος).

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Στην εξώθυρα τών παιδιών τῆς Θεοτόκου.

«ΑΓΓΕΛΟΣ πρωτοσιάτης ο υ ρ α ν ό θ ε ν
ἐ π έ μ φ θ η εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῳ τὸ χαῖρε!»

Αὐτὸ τὸ «οὐρανόθεν» συμβολίζει πέρα γιὰ πέρα
ἢ Θεοτόκος. Αὐτὴ τὴ σύνδεση, τὴ συμφιλίωση καλύ-
τερα, οὐρανοῦ καὶ γῆς. Εἶναι «κλίμαξ ἡ μεταγούσα
τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν». Κράτησε σὴν ἀγκαλιά
τῆς Ἐκείνου πὺν κραταίει τὰ σύμπαντα! Εἶν' ἡ μονα-
δικὴ γυναίκα σὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας πὺν
ἀξιώθηκε νὰ πεῖ τὸ φοβερὸ Θεὸ «παιδί μου» καὶ ν'
ἀκούσει ἀπὸ τὰ χεῖλη Του τὴ λέξη «μάναν»!

Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες εἴμαστε — ἄς ἐπιτραπῇ ὁ χα-
ρακτηρισμὸς — τ' ἀγαπημένα παιδιά τῆς Θεοτόκου.
Εὐεργέτισε κι εὐεργετῇ ποικιλόμορφα τὸ ἔθνος μας.
Τὸν ἐπόμενον μῆνα θὰ γιορτάσουμε τὴν ἐθνικὴ παλιγ-
γενεσία. Πρωταγωνιστικὸ ρόλο διαδραμάτισε καὶ τό-
τε ἡ ἄμαχος Παρθένος - ὑπέρμαχος Στρατηγός! Δὲν
κραταίει δόρυ — ὅπως ἡ Ἀθηνᾶ — ἀλλὰ Χρυσιό!

Κάθε Παρασκευή, τὴν περίοδο αὐτή, τιμοῦμε καὶ
γεραίρουμε τὴ Θεομήτορα. Ὅλο τὸν ἄλλο καιρὸ — καὶ
μόνο τότε; — τὴ βρίζουμε ἀντὶ νὰ τὴν ὑμνοῦμε...

Δεπιμέλεια ἀπ' τὴν ἀγιογραφία τῆς Κοιμήσεως:
Ἕνας Ἑβραῖος ἀκρωτηριάζεται ἀπὸ τὴ ρομφαία
παρισταμένου ἀγγέλου, ἐπειδὴ τόλμησε νὰ θεδηλώσει
σπρώχνοντας τὸ ἱερὸ σκῆνωμα τῆς Θεοτόκου.

Πρόταση: Μέσ' ἀπὸ τὴν εξώθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας,
ὅλοι, νὰ τοποθετήσουμε τὴν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως.
Βγαίνοντας ἀπ' τὸ σπίτι γιὰ νὰ ποτιστοῦμε σὶν
κοινωνικὸ ὠκεανό, νὰ θυμόμαστε τὴ χαρακτηριστικὴ
σκηνή. Στ' ἀλήθεια χρειάζεται...

365 μέρες Ἀποκριᾶς.

Εἶναι Δευτέρα καὶ τὴν εἶπαν «Καθαρή». Εἴ-
ναι ἄραγε; Ἀκριβέστερα, τὴν ἀφήνουμε νὰ εἶναι ἢ
τὴν κηλιδώνουμε μὲ τὴ λαθεμένη νοοτροπία μας καὶ
φυσικὰ τὴν ὑλοποίησέ της; Αὐτὸ δίνει τροφὴ γιὰ ποι-
κίλα σχόλια.

Τὰ καρναβάλια δίνουν καὶ παίρνουν τὴ μέρα αὐ-
τή. Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἡ ἐλληνικὴ γῆ μεταμφιέζεται.
Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ σχόλια πὺν λέγονται καὶ γρά-

φονται αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, ἐπαινετικὰ ἢ καταδικαστικὰ
— τὰ περισσότερα — γιὰ τὸ καρναβάλι κι ἀνεξάρτητα
ἀπ' τὶς μικρὲς ἢ τὶς μεγάλες ἐκτροπὲς πὺν συμβαί-
νουν σὶν πλασιὰ του, ἄς πάρουμε μιὰ καὶ μόνη ἀφορ-
μὴ σχολιάζοντάς τη:

Γράψαμε ὅτι «ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἡ Ἑλλάδα μεταμ-
φιέζεται». Κινδυνεύοντας νὰ χαρακτηρισθοῦμε εἴτε
πὺν φιλοσοφοῦμε ρηχὰ εἴτε πὺν δοοῦμε σὰν τὴν Κασ-
σάνδρα, ρωτᾶμε:

— Ἄραγε, σὴν πραγματικότητα, πότε μεταμφιέ-
ζεται ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἡ Ἑλλάδα; Πότε οἱ Ἕλληνες
δεῖχνουμε τὸν πραγματικὸ μας ἑαυτὸ ἀφήνοντας σὴν
ἄκρη τὴ Δεοντή, τὸ δέρας τοῦ Ἰάσωνα ἢ τοῦ προβά-
του τὴν ἀθώα ὄψη; Ὅπου σταθεῖς κι ὅπου βρεθεῖς,
μὰ σὶν λεωφορεῖο, μὰ σὶν ταξί, σὶν καταστήματα, σὴν
σειρὰ τῶν «γκισὲ» κάποιας ὑπηρεσίας, σὶν δρόμο, ἀ-
κοῦς στερεότυπα τὴν ἴδια ἐκφραση: «Ἐμεῖς οἱ ρωμηοὶ
δὲν θὰ γίνουμε ποτὲ ἀνθρωποί...».

Κάναμε τὸ 1987.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὸ προηγούμενο. Σὲ 392.182
στρέμματα ἀνέρχεται, σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τοῦ ὑ-
πουργείου Γεωργίας, ἡ συνολικὴ ἔκταση πὺν κήκε
ἀπὸ τὶς πυρκαγιὲς κατὰ τὸ 1987. Ἀπ' αὐτὰ τὰ 310.000
στρέμματα περίπου ἦ τ α ν δάση καὶ δασικὲς ἐκτά-
σεις καὶ τὰ ὑπόλοιπα χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸ ὑπουρ-
γεῖο Γεωργίας ὡς βοσκότοποι (δηλαδὴ θαμνώδεις
ἐκτάσεις). Συνολικά, σύμφωνα πάντα μὲ τὸ ὑπουρ-
γεῖο Γεωργίας, πέρσι ἐκδηλώθηκαν 1.299 πυρκαγιὲς,
ἀπ' τὶς ὁποῖες οἱ 191 ἀπὸ πρόθεση, οἱ 191 ἀπὸ ἀμέ-
λεια ἐνῶ τὰ αἷτια τῶν ὑπολοίπων 824 παραμένουν
ἄγνωστα γιὰ τὶς ἀρμόδιες ἀρχές.

Νὰ ἐπαναλάβουμε τὶς ἐκκλήσεις πὺν κάθε χρόνο
ἀπευθύνουμε τὴν ὥρα τοῦτῃ τοῦ φριχτοῦ ἀπολογι-
σμοῦ; Πότε θὰ μάθουμε ἑμεῖς οἱ Ἕλληνες νὰ σεβό-
μαστε ὄχι μόνο τὸν Παρθενώνα, τοὺς Δελφούς, τὴν
Ἐπίδαυρο, τὴ Νέα Μονὴ τῆς Χίου, τ' ἀγιογραφεῖα
μετερίζια τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ τὴ φυσικὴ αἰ-
γλη πὺν τὰ ζώνει;

Πότε θὰ μάθουμε νὰ σεβόμαστε τὸν ἀέρα πὺν ἀνα-
πνέουμε, πὺν αὐτὰ τὰ δάση δημιουργοῦν;